

A SZAJOLI EGYHÁZKÖZÖSSÉG TÖRTÉNETE

SZAKDOLGOZAT

Készítette: Böjti Tamásné

hallgató

Szeged, 1995.

Előszó

A szajoli egyházközség 1995 őszén ünnepli fennállásának 110 éves évfordulóját. A belterületi általános iskola és óvoda 1996-ban újra az egyház tulajdonába kerül.

A falu lakosságát nagyon foglalkoztatja ez az esemény. Ez indított engem is arra, hogy megírjam a falu egyházának történetét.

Egy generáció teljesen kimaradt az egyház életéből. Nem tudják, miért olyan nagy ünnep az évforduló, miért fontos, hogy a gyerekek újra isteni irányítás segítségével tanuljanak.

Dolgozatomban igyekeztem kihangsúlyozni, hogy a évek folyamán valahányszor Isten segítségét kérték a hívek, gondjaik megoldódtak. Az állandó Isten felé fordulás mindig meghozta gyümölcsét, igazán virágzó, fejlődő község alakult ki.

Az elmúlt évtizedek azonban feledésbe taszították ezeket a dicső éveket. A mai, mindenre nyitott gyerekek nem tudják, hol élnek, kik voltak ősük, milyen fontos események történtek falujukban. Ezért is igyekeztem a kronológiai sorrendet betartani, érdekesen, olvasmányosan fogalmazni.

A TÖRTÉNELEM VIHARAI

A Tiszántúl, Tiszafüred környéke a középkorban a XIV.sz. közepéig politikailag az úgynevezett Kemej vármegyéhez tartozott, területén az egri püspökség kemeji főesperessége alakult ki.

Kemej vármegye eredetileg Abádszalóktól egészen Mezőtúrig terjedt, de a tatárjárást követően a kunok Kemej vármegye keleti felébe telepedtek és valláshelyeiket az 1279. évi kun kiváltságlevél függetleníttette mind a vármegyei, mind a magánföldesúri hatóság alól. Ezzel a Nagykurság leszakadt Kemej vármegye testéről, amely, mint polgári közigazgatási egység e néven megszűnt, beolvadt Külső-Szolnok vármegyébe. Területén azonban a megcsonkolt kemeji főesperesség e néven még egy évszázadon át működött, majd a XIV.sz. közepén a hevesi főesperességhez csatolták, és Kis-Heves néven emlegették.

Népe közjogi kiváltságokkal nem rendelkezett, nagyobb részben köznemesi, kisebb részben egyházi földesurak joghatósága alatt, mintegy 30 településen, jobbágysorban élt. E települések közül 1332/37-ben az alábbi 10 helyen működtek az egri egyházmegyékhez tartozó plébániák: Abád, Bala-(Török)-Szentmiklós, Tiszabő, Tiszaderzs, Fegyvernek, Gyenda, Tiszaroff, Tizzaszentimre, Tizzaszőlős, Szajol, továbbá a tomaji apátság (Tomajmonostora).

Mohács után a tiszántúli reformációval egyidejűleg katolikus részről itt is paphiány állott be. Így a reformációnak két közeli iskolaközpontja, Mezőtúr, majd Debrecen korán hatása alá tudta vonni a Tisza-vidék lakosságát.

Az egri káptalan az uralkodóhoz tett felterjesztésében arra is utal, hogy ezen az országrészen 1605 óta fél évszázadon keresztül Erdély protestáns fejedelmei, Bocskai, Bethlen és a két Rákóczi György gyakorolták uralkodó jogait.

A hevesi főesperességnek ez a déli, Külső-Szolnok vármegyei rész határos a váci püspökséggel. A Külső- illetve Belső-Szolnok elnevezés tulajdonképpen a só útját tükrözi. Szolnok az ország sóközpontja volt, Erdélyből szállították. A Szolnok Doboka megye Erdély felől számítva Közép-Szolnok – csak 1867 után létrehozott Szilágy-megye. Erdélytől nyugatra, a legmesszebbi volt a sokszor Hevessel egybeszámított mai Szolnok megye. Nincs tudomás arról, hogy akárcsak egyetlen hitközség hovatartozása is vita tárgyát képezte volna az

egri és váci egyházmegye között. Az egri és váci püspökségek között a határoly ősi volt, hogy még a jászok és kunok betelepülése előtt véglegesítették, ezért is kerültek jász faluk mind a két oldalra. De a katolikus vallásukban megmaradt szórványegyházak örülhettek, ha legalább a szomszédos egyházmegye kötelékébe tartozó papot sikerült maguknak megszerezniük.

Nagy zavart okozott, hogy a magyar kamara e táj püspöki tizedeit a XVII.sz. végéig a Váci püspöknek szokta bérbe adni. E gyakorlat elhomályosította, vitássá tette az egyházmegyék határait.

1.sz. függelékében azt állítja, hogy a váci püspök joghatósága kiterjed e területre is.

A törökök távoztával Telekessy püspök fáradozásainak eredményeként sikerült az egri püspöki birtokok egy részét visszaszerezni.

1712-ben Csomortányi esperes már az egri püspök részére készített felmérést e környék településeiről, ezeknek az egri püspökséghez tartozását már senki nem vonta kétségbe.¹

SZAJOL TÖRTÉNETE

IV. Béla 1261. évi birtokmegerősítő oklevele említi a Zayl nevű helyet Tiszapüspöki szomszédságában. 1332/37. évi pápai tizedjegyzék szerint Szajol ekkor anyaegyház, templomos hely volt, a kemeji főesperességhez tartozott, plébánosa pedig Pál.

A Heves vármegye plébániáinak pápai tizedjegyzékei szerint Szajol 1332-ben 10 garast, 1334-ben 2 garast, 1335-ben 5 garast, évi átlagban 8,5 garast fizetett.

Ezen tizedfizetés alapja az egyházi jövedelem volt. Az 1571. évi szolnoki török defter szerint a hódoltató törökök a község lakóit a templom után is megadóztatták. A falu lakossága a reformáció után is katolikus maradt, s miként 1641-ben Czeglédi Albert egri nagy prépost írta, a protestánsok között „mintegy bástya a megnevezett Szajol nevű falu”. Plébánosa ekkor Debrődy, másként Szabó György volt. Egyházigazgatás szempontjából a falu az egri püspökség szedte be.

A falu valószínűleg háromszor pusztult el teljesen.

Először Galga kán rohanta meg a tatár csapataival az Alföldet és a Tiszaig elhamvasztotta a településeket 1691-ben.

1697-ben újabb tatárdúlás pusztította a környéket.

Heves és Külső-Szolnok vármegye közgyűlési jegyzőkönyve 1700-ban a puszták közé sorolja Szajolt.

1702-ben adót vetnek ki a megye községeire, sőt 1703-ban az adóösszeírók 8 házhelyet és 5 örökös embert sorolnak fel.

A falu a török hódoltság időszakát tartós elnéptelenedés nélkül vészelte át, de a Rákóczi szabadságharc idején, 1705/1706-ban a labancok zsoldjában álló délvidéki rácok elpusztították.

Csomortányi egri alesperes 1712-ben azt írta Telekessy püspöknek, hogy „túl a Tiszán Szajla (Szajol) nevű községben a nádból épített templom elhagyott, a templom pénzét a pusztuláskor felosztották. Azok hol legyenek, élnek-e vagy meghaltak, nem tudom.”

Az újra népesülés katolikus vallású jobbágytalan – kurialista – kisnemesekkel és zsellérekkel 1720 körül ment végbe. Ők a Tisza kanyarban – a mai Gollya-lapos – dombos oldalán telepedtek le. ezt a települést Halászteleknek nevezték. Nemes község volt, részben ősi jogon, részben adományként II. Lipót adományozta a nemesi címet. A falu tulajdonképpen öt családból állt: Fejér, Trombitás, Török, Hegedűs, Lajkó. Az első két család már teljesen kihalt, a többiek leszármazottai ma is a faluban élnek. Ezen öt család képezte a falu magját, az ő rokonaik, cselédek számítottak visszatelepülteknek. ezek 1723-tól Tiszapüspökihez tartoztak leányegyházként. A megroskadt fatemplomuk helyett 1744-ben kezdtek újat építeni, e célból adománygyűjtés engedélyezést kértek: „Szajol nevű helységbeli nemesek és compossessorok (közbirtokosok)... mivel a mi szegény Helységünkben régtől fogvást fából épített kápolnácska vagyon, mely is utolsó pusztulásra jutott, azért igyekezzünk fundamentombul a Minden Szentek tiszteletére új templomot építeni.”

Az új kápolnácska 1745-ben elkészült, vályogból, nádfedéllel, egy oltárral, igen gyenge felszereléssel. Nyolcvan évig állt ez a kápolna, akkor ez is megdőlt. 1827-ben új templomot kellett építeniük. Ennek tervét a szolnoki kamarai építész készítette el. 1833-ban megtörtént a templom megáldása. Az oltárképet Danhauser festette 1831-ben Pyrker érsek megrendelése alapján.²

Danhauser osztrák festő, 1805-ben született és 1845-ben Bécsben halt meg. A bécsi akadémián tanult, majd a velencei tanulmányútja után maga is tanár lett Velencében.

Naturalista stílusú vallásos, történeti, zsáner- és életkép festő. Pyrker László egri érsek rendelkezésére több oltárképet festett. (Az egri székesegyház főoltárának – olajban főtt Szent János kép 1834/35-ből, a Megváltó-kép ugyanitt.)

Olajképpel illusztrálta Pyrker Rudolphias című eposzát (Szépművészeti Múzeum). Megfestette Liszt Ferenc és Pyrker érsek képmását. Aprólékosan megmunkált életképei a bécsi biedermeier kedélyes, anekdotázó hangulatát sugározzák.³

A plébánia felállítása

Kezdeményezője Kovasóczy István, egri prépost-kanonok volt. Ő 1849-től Tiszapüspöki plébánosa volt, közel 20 évig.

A szajoli parókiát 1885-ben alapította, körülbelül 31 ezer forintot költött.⁴

Az 1884. évi Schematismus szerint 1007 fő a község lélekszáma, mely Tiszapüspöki fiókegyháza.

Az akkori templomban minden harmadik vasárnap és a főbb ünnepek második napján volt szentmise, amit a tiszapüspöki plébános tartott. Mivel a két falu nincs egymástól távol, a hívek számtalanszor átjártak az anyaegyház istentiszteleteire, de amint a Kovasóczy által írt Historia Domusban olvasható – „a tiszapüspöki templom oly csekély kiterjedésű, hogy csak az anyaegyházbelieknek elegendő.”

A gondolat 1883 óta foglalkoztatja, a régi parókia visszaállításán dolgozik. Fő feladatának egyenlőre a leendő plébános részére alkalmas bel- és kültelek szerzését tartja. Mivel a szajoli határ igen kicsi, így nem tudott annyi földet venni, amennyi a leendő plébános legbiztosabb forrását képezné.

A beltelek vásárlásánál nagyobb szerencséje volt, a telek 2204 négyszögöl kiterjedésű, közel a templomhoz, szemben a Községházával. A telek a mai napig a plébániához tartozik, a falu központjában. A mai plébánia épület – kis átalakításokkal – Kovasóczy által építtetett. Szolnoki építőmester és szajoli iparosok dolgoztak rajta, a község is hozzájárult az építéshez, téglával, homokkal, napszámosok előállításával, fuvarral.

A leendő szajoli plébános javadalmazására felajánlott 12000 ft-ot készpénzben – melyet az alapítványhivatal kezelte. Ugyancsak felajánlott 2 db

ezer-ezer ft-os 5%-kal kamatozó járadékkölcsönt, melyet a parókia épületeinek fenntartására fordíthattak. I.sz.melléklet

Az építési munkákat 1885 novemberéig befejezték, Minden Szentek ünnepén felszentelték. A templom titulusa: Szent István király.

Első plébános, fontos tennivalók

Az egri Érsek 1885. nov. 5-én kelt, Kovasóczy István Prépost, Kanonok Úrnak címzett levelében leírja, hogy a Tiszapüspöki anyaegyházról Szajolt elválasztva, mint önálló anyaegyházat végleg megalakultnak nyilvánítja. Walla Károly polgári káplánt nevezi ki, és a szabályszerű átvétellel Dankó Mihály hevesi főesperest bízza meg. II.sz.melléklet

Ugyanezzel a dátummal levelet írt Walla Károlynak is, melyben leírja, hogy az alapító, Kovasóczy István, a szajoli lelkészek első felszerelési költségeire 300 ft alapítvány összeget fizetett be, úgy, hogy azt a lelkészek működésük első öt éve után, évi 50 forintos részletekben kamat nélkül visszatéríteni kötelesek. Így biztosították, hogy bármikor új lelkész került a faluba, a felszerelési költség 300 ft-ja mindig rendelkezésére álljon.

1885. december 6-i dátummal Érseki rendelkezés segít a lelkésznek az egyházközség szervezésével kapcsolatos teendőkben:

I. A szajoli templom jövedelmét képezi:

- temetéseknél minden harangozásért, az utolsót kivéve, mely ingyenes 4kr
- plaviale használatért 14 kr
- lobogókért darabonként 20 kr
- alapítványi misék után, a levelekben megszabott illeték.

II. A lelkész javadalmazását képezi:

1. Ingatlanban

A szajoli római katolikus lelkészség tulajdonául bejegyzett 8 hold, 1517 négyszögöl és 3 hold, 859 négyszögöl föld.

A lak 2204 négyszögöl beltelke.

2. Készpénzben

Kovasóczy István prépost kanonok által befizetett, az előbbieken már említett adománya.

3. Deputatum s földmunka megváltása fejében minden házaspártól 1 véka árpa, s 28kr.

4. Párbérből

Gr. Eszterházi Károly által 1767-ben tartott visitatio canonica jegyzőkönyve tanúsága szerint a szajoli hívek tartoztak a püspöki plébánosnak deputatumot szolgáltatni és földjét megmunkálni.

Ezek a szolgáltatokmegszűntek, illetve a páronként fizetett 1 véka árpával és néhány krajcár fizetésével megváltották. Egyházmegyei hivatal jóváhagyása nélkül a Pyrker-féle 1831-i egyházlátogatás jegyzőkönyvében megrovatott, a rendeletet felújították, de nem végezték el. 1885-ös főpásztori jóváhagyás szerint:

Minden házaspártól 2 véka búza és 42 kr, özvegyektől ennek a fele.

5. Stóladíjból

- Temetéseknél minden egyes ténykedésért	53 kr
- Szülőasszony beavatásáért	21 kr
- Esketésért	2 kr
- Hirdetésekért	21 kr
- Mennyasszony avatásért	26 kr

A szentmisékért, anyakönyvi kivonatokért az egyházmegyei hatóság által előírt rendes díjak.

Említi még a rendelkezés a – kántori jövedelmet, a harangozó jövedelmét, az istentiszteletek rendjét – az egyházi év ünnepei szerint. ^{3.sz.melléklet}

A templom felszerelése

Tiszapüspöki plébánosa 1885. július 18-tól Rétay Gyula kerületi esperes lett. Az ő feljegyzéseiben találtam meg a Pesti Oltáregylet igazgatóságának levelét, melyben leírják, hogy mivel évente rendszeresen megkapja a szajoli hívőktől a 10-15 ft tagsági díjat, így a „tényleges szükségen felül” ajándékot is küld az épülő templomnak:

6 vállkendőt, 2 miseinget, 1 övet, 3 karinget, 4 corporalét, 12 kehelykendőt, 6 kéztörülőt, 4 miseruhát, 1 vecsernyepalástot, 4 magánstólát, 1 velumot, 2 oltárvánkost, 2 ministráns ruhát, karinggel, 1 kelyhet, 1 keresztkutat, 1 keresztségi szelencét, kannát és tálcát, 1 szelencét a megszentelt sóhoz és

hamuhoz, 3 kánontáblát, 1 négyrudas mennyezetet, 1 miseelőkészítő táblát, sekrestyekendőt, mindezeket megáldva.

Ezenkívül a kapott pénzen a körmeneti kereszt helyett újat vett, így már csak egy új Krisztus-koporsó hiányzik.

A szükséges felszerelésen kívül számos adomány gazdagította a templomot, közülük sok a mai napig is látható.

Ilyen adományok:

- Szent István király arcképe (akkor főoltárkép, ma már nem látható)
- Mindenszentek képe - mellékoltárkép volt – tönkrement
- Mária szobor
- 2 arany szobor a főoltáron, Walla Károly adománya
- 14 db fa stációkép – Kublebka Gellért szolnoki házfőnök adománya
- „Szeretlek, Irgalom Istene” felirattal ellátott, főoltárhoz készült kézimunka, illetve több kézimunka a mellékoltárokhoz – a törökszentmiklósi Irgalmas Nővérek adományai
- Úrkoporsó – a hívek adakozásából
- Új harangláb 4 harangra, tölgyfából
- harang 166 kg tiszta ércből – Esz-re hangolva, a lelkész és a hívek adományából, készítette Walser Ferenc budapesti gyáros. Köirata: Boromei Szent Károly tiszteletére Tisza-Szajol buzgó híveinek összegyűjtött filléreiből öntetett. Április 10-én, virágvasárnap került megáldásra, majd ünnepélyesen felhúzták a toronyba.
- Jézus Szíve kép
- Szent Anna kép
- Vörös selyem dúsan aranyozott, Szent Flórián képével áttört, 400 ft értékű egyleti lobogó – Lippich Gusztáv helybeli földbirtokos ajándéka.
- Kereszt a toronyra – közadakozásból.

az adományokból is látható, hogy a hitközség igen aktív volt, régi óhajuk teljesült a hívőknek, amikor önálló egyházat kaptak.

Egy 1869-ben íródott okirat szerint 1869. május 31-i dátummal az egyházmegyei hivatal engedélyezi, hogy a szajoli hívők adakozásából felállított Nepomuki Szent János szobrot, a Tiszapüspöki plébános a szertartások szerint megáldjon. A szobrot a Tiszától - ma Holt-Tisza parttól kb. 200m-re állították fel, jelezve, hogy a vízi emberek, vízen járók védőszentje.

Előtte haladt el az országos, Budapestet Debrecennel összekötő 4.sz. főútvonal, így a „kőúton” közlekedők védőszentjének is tekinthető. 4.sz.melléklet

A településen már a templom avatása előtt alakultak különböző egyletek is. Ilyen volt a Mária-társulat, amely 1881. január 1-én helyezte el alapítványt az egyházi hatóságnál. Ez a társulat az első között tett mise-alapítványt a már felszentelt templomban – elhalt tagjaiért – s számos ajándékot adományozott a templom javára, többek között a Mária-szobrokat is. 1887-es irat szerint akkori tagjai – Dedrák Rozália, Hegedűs Erzsébet, Márta, Terézia, Örsébet, Csúz Rozália.

Fel kellett állítani még a szószéket, illetve a mellékoltárt, hiszen ezek hiányoztak még a templomból.

A szükséges összeg szintén közadakozásból állt össze. 1887-ben került megáldásra a téglából épült oltár-asztal, rajta új tabernaculum.

1889-ben készült el a szószék, melyet Mondok György egri műasztalos készített fenyőből, tölgyfa faragvánnyal. A szószéket március 20-21-én sikerült felállítani, ma is gyönyörű dísz a templomnak. Ezekkel a munkálatokkal befejeződött az építkezés, a hit-élet zavartalanul folytatható tovább.

ISKOLA ÉS ÓVODA ALAPÍTÁSA

1887-ben meghalt Kovasóczy István prépost, Szolnokon. Végrendeletében meghagyta, hogy hagyatékának maradványát a tiszapüspöki és szajoli

plébániák javára olyan célból adományozza, hogy ott római katolikus kisdedóvó intézetet hozzanak létre.

Végrendelete 7. pontja értelmében a szajoli plébániának adományozott még 100 ft-ot – a szajoli szegények javára – melynek kamatait minden év június 26-án – halála évfordulóján – kötelesek szétosztani. Erre vonatkozólag még az 1940-es években kelt vizsgálati jegyzőkönyvben is találtam utalást.

Már az 1831-ben, Pyrker érsek által vezetett egyházlátogatás jegyzőkönyvében is található egy javaslat, mely szerint 12 helybéli közbirtokos és a nemesi község hadnagya arra kötelezték magukat, hogy ezután évenként 16 ft állandó fizetést biztosítanak a kántortanítónak a gyermekek tanításáért és további 2 ft-ot adnak azért, hogy a „legszegényebb nemes szülők gyermekei részére oskolakönyvek szereztessenek.”.

Az említett óvoda megszervezése, az épület felépítése, felszerelésének beszerzése 1890-től vált esedékessé. Erről tanúskodik a Walla Károly által kiállított Alapító Levél, mely hűen követi az alapítványozó – Kovasóczy István – végakarátát. ^{5.sz.melléklet}

Kezdetben ez a kisdedóvó szolgált akisebb gyerekek tanítására is, melyet a kántor tanító végzett. 1897-ben kelt „Kovasóczy-féle római katolikus leányiskola” leltára is erről tanúskodik, miszerint az óvodai és iskolai felszerelések erősen keverednek. Emellett természetesen működött a fiúiskola is, bár igen zsúfoltan. Erről tesz bizonyosságot az ebben az időben íródott levél is, melyben a szajoli képviselőtestület kéri az Érsek Ura, hogy: "a község erkölcsileg meg ne haljon, kell, hogy iskolája a kornak megfelelő virágzásnak örvendhessen... De ezen szükséges kelléket nagyban nélkülözi, mert 192 tanköteles gyermek egy tanterembe összezsúfolva tanítatik, teljesen eredménytelenül." ^{6.sz.melléklet}

Tehát szeretnének egy új iskolát felállítani, mégpedig az óvodai alap költségeiből – hiszen az „két tanítónő évi díjazásaira elegendő lenne.”

A község saját költségén felépíttetné az iskolát, az óvodai alap kamataiból pedig lehetséges lenne a tanítónők díjazása. Ezt a tervezetet már a Magyar Királyi Miniszter hagyja jóvá.

Az első iskolai leltár 1892-es keltezésű, igen szegényes, még mindig elmondható róla, hogy zsúfolt.

Első tanítója Bencsik József, aki egyúttal kántor is, illetve Vass Lajos. Ők félnapos, váltakozó tanítással oktatják a közel 200 gyermeket.

A virágzásnak indult egyházközséget ezekben az években súlyos csapások is érik. több kolerajárvány – összesen 100-nál is több halottal, az állandó árvizek

igen súlyos anyagi gondokat okoznak a falunak. 1888-ban például kormányrendelet alapján megkezdik a falu kiürítését, de szerencsére még aznap beállt a folyó apadása, így mindenki visszatérhetett a házába.

A tiszapüspöki plébánia történeti naplójából megtudtam azt is, hogy a két falu között csak csónakon lehetett ilyenkor közlekedni. Sokszor csak fél méter hiányzott ahhoz, hogy a víz teljesen elmossa Szajolt. 1891-ben végre 1 m emelést kaptak a gátak, így a víz nem veszélyeztette annyira a lakosságot. Igazi megnyugvást csak a folyó végleges szabályozása hozott a század elején.

Walla Károly utolsó feljegyzése 1895-ből származik, kimutatás a plébániáról 1891 és 1895 között. Eszerint:

1. Házasságra lépett 77 pár – éves átlag 15
2. Született – 460 gyermek, törvénytelenekkel együtt – éves átlag 92
3. Meghalt – 315, éves átlag 63

A hitéletre vonatkozó iratokat ebből a korból nem találtam. Megjegyzendő azonban, hogy a nagy nyomor, szegénység sem törte meg Szajol lakóit, az új plébánia felállítása még buzgóbbá tette őket. Ezeknek az éveknek köszönhető, hogy a századforduló után oly nagy virágzásnak indult a vallásos élet.

A SZÁZADFORDULÓ UTÁN

1895. január 8-tól új plébánosa lett a falunak, Dobóczky János személyében, aki Csányról került ide. Utolsó szolgálati helye volt Szajol, 1902-ben súlyos betegségben halt meg, a falu temetőjében síremléke ma is megtalálható.

Ezekre az évekre a mérhetetlen szegénység jellemző, ami egészen az I. Világháború végéig tartott. A Levéltári iratok között nagyon sok kérelmet találtam, mely arról szólt, hogy az 1885. évi Canonica Visitacio-ban megszabott stólákat csökkentse az egyházmegyei főhatóság. A kérvényeket többnyire elutasították, így aztán egyre gyűlt a befizetetlen és behajthatatlan adósság. Magának a plébánosnak is megélhetési gondjai voltak. Igazolják ezt azok az iratok, melyek halála után kerültek nyilvánosságra. Lippich Gusztáv, szajoli lakos, Szolnok vármegye főispánja kéri az egyházmegyei

főhatóságot, hogy a „néhai Dobóczky János volt lelkész hátramaradt rendezetlen anyagi ügyeit szíveskedjen megoldani. Nevezett lelkész, számszerinti 24 hitelezője – tételesen felsorolva – összesen 12.309 koronát követel a községen. A lakosság oly mértékben elkeseredett, hogy könnyen hitetlenné válhat.” Kéri ezért a kényes ügy minél hamarabbi orvoslását. Egyébként Ő maga átvállalja a Hitelszövetkezeteknél lejáró váltók kifizetését, így nagyot lendít a súlyos gond megoldásán.

Hogy mire kellett ennyi pénz?

A templom és plébánia épület felújítása, az iskola és óvoda fenntartása, a napi megélhetési gondok, a pénz értékének romlása mind-mind közrejátszott, hogy idáig fajult a helyzet.

1896. évben a templom ipartókéje	150 ft
a Mária szobor-alap javára	50 ft
<u>a Nepomuki Szent János szobor javára</u>	<u>42 ft</u>
összesen	242 ft

A Kovasóczy-féle fenntartási alap + 20 ft, melynek kamata. 14 ft, 52 f, összesen 256 ft, 52 f, amely egy negyedévi összeget jelent.

Ennyi pénzből, még a bőkezű adományok mellett is nehéz volt rendben tartani a templomot és iskolát.

A Walla Károly által kezdeményezett iskola bővítésétől a polgári község teljesen elzárkózott, 84%-os póttadójára hivatkozva kölcsönt sem tudott felvenni. Így az egyház teljesen egyedül maradt, a Magyar Királyi Tanfelügyelő által írt jegyzőkönyvi követeléssel szemben, miszerint a tankötelesek 200-on felüli száma még egy tanerőt és még egy tantermet kíván. Az iskolabővítés elkezdődött ugyan, de pénz hiányában nagyon lassan haladt. A község megfogadta a kézi és írás napszámosok előállítását, így minden munka a hívek adakozásából lett fedezve, illetve a felvett kölcsönökből.

1896. november 30-án kelt levél szerint a hívek adakozásából egy Szent József szobor és egy Lourdi Mária szobor került megáldásra. A templomba öröklámpa, vasrács és persely kíséretében került be.

1896-ban, a Millennium évében, az események valamelyest feledtették a gondokat. Az egyházmegyei római katolikus tanítóegyesület millenniumi jegyzőkönyve részletes pontossággal készítette elő az ünnepségek anyagát. Kijelölte a verseket, énekeket, a földrajzi-történeti magyarázatot. Leírta az ősi vallási – családi – társadalmi élet, tanítók által, a nép előtt vasárnaponként

felolvasandó részeit. Ezen kívül megszabja az ünnepségre való díszek milyenségét, majd a felolvasásokat kötelezően előírja minden népiskola számára. A millenniumi ünnepségsorozat jól előkészített volt tehát ahhoz, hogy a nép megértse az évforduló lényegét.

1898-ban a hívek kezdeményezésére 212-en adakoztak, hogy az Oltárképet felújítsák. Összesen 83 ft 28 kr gyűlt össze. A képet tisztította, a keretet aranyozta és egy kicsit átalakította egy szolnoki iparos mester.

1899 májusában egy vihar folytán ledőlt a harangtorony. Az újraépítés alkalmával megmagasították, új bádogszerkezettel látták el, és Dobóczy János által adományozott vaskereszt került a tetejére. A munka július végén készült el. 1900-ban, a magyar Katolikus Egyház 900 éves fordulóján szerény ünnepek keretében emlékeztek meg e sorsfordító eseményről. A templomi énekkar, az iskolások tették ünnepélyesebbé a püspöki körlevelekben körülhatárolt prédikációkat. A plébános igyekezett javítani a plébánia anyagi helyzetén. Saját és kántor földjét, mely a temető mellett feküdt – házhelyek részére – 10 rászorulóknak eladták. Az akció folytán szerzett pénzt szintén földvásárlásra fordították. Az új föld Szajol határában helyezkedett el, ahol végre meg tudták termelni a plébánia ellátásához szükséges terményeket.

Az 1902-es évben több ajándékot is kapott a templom. Függyönt, oltárt, szőnyeget, damaszt terítőket – mind a hívőktől. Dobóczy plébános saját pénzén Pádusi Szent Antal szobrot vásárolt, valamint érmeket és olvasókat – „nyilvános kegyeletes tiszteleti használatra, a szegények gyámolításának fokozására.”

1902-ben Korenkó Bertalan lelkészt nevezték ki Szajolba, aki 20 évig szolgálta a szajoli egyházközséget.

Legfontosabb feladata az anyagi ügyek rendbetétele volt az első években.

Levéltári anyagban találtam olyan iratot, melyben az áll, hogy Korenkó Bertalan bérbe veszi a plébániát körülvevő gyümölcsöskertet. Cserébe ápolja, gondozza a kertet, így olcsón élelmiszerhez juthat. Fontos volt ez, mert a szajoli kistermelők a közeli – szolnoki, törökszentmiklósi – vásárookra hordták portékájukat, így vásárlási lehetőség nem volt a faluban. Ezenkívül annyi többlet termett a plébánia kertben, mely eladásából szép bevételre tett szert.

A hitélet és egyáltalán a „vallásosság” is igen lanyha lett Szajolban. Az elhunyt plébános rossz emléket hagyott az emberekben, nehezen fogadták be az új lelkészt is. Lippich Gusztáv, szajoli lakos, szolnoki főispán rendszeresen levelezett az egri Érsekkel, hogyan áll a falu helyzete. Ő írja egyik levelében

Korenkóról, hogy „bár sem kint, sem bent helyzetben van az új plébános, feladatát jól végzi, a lakosság kezdi megszokni.”

1902. december 16-án vette át a plébániát, ezen a napon készült a leltár, ami kimerítő képet mutat az egyházközségi viszonyokról.

A templom szerelvényei 112 címben íródtak össze, közöttük a képek, szobrok, zászlók és az összes többi felszerelés.

1. Templom – tőkéje az alapítványi hivatalban kezeltetik, az átadás napján 612 korona.
  - 1901. évi készpénz maradvány: 96 k 25 f – összeg hiányzik
  - 1902. január 1-től 1902. november 10-ig a templom bevétele perselyből, harangozásból, lobogókból, palástból és egyéb jövedelemből 125 korona, kiadásait levonva 27 k 50 fillér – mely összeg hiányzik.
2. Templom előtti kőkereszt
  - alaptőke az alapítványi hivatalnál – 32 k 36 f
  - készpénzben maradvány 1 k 23 f – mely összeg hiányzik.
3. Nepomuki Szent János szobor
  - alaptőke az alapítványi hivatalnál – 147 k
  - készpénzmaradvány 52 f – mely összeg hiányzik.
4. Mária-szobor vagyona
  - alaptőke az alapítványi hivatalnál – 260k
  - készpénzmaradvány 6 k 88 f – mely összeg hiányzik.
5. Misesalapítványok állapota

Az egri egyházmegyei alapítványi hivatalnál van 20 alapítványi mise – 2890 k.
6. Iskolai alapítványok állapota
  - Boldogult Fejér István császári és királyi őrnagy által tett alapítvány a szajoli tanulók javára – 600 k. Készpénzmaradvány nincs.
7. Kántortanító javára két alapítvány
  - Lanovits-féle – tőkéje 42 k
  - Kovasóczy prépost kanonok által tett – 400 k Mindkettő tőkéje az egri alapítványi hivatalban van elhelyezve.
8. Szegényalap
  - Kovasóczy prépost kanonok által végrendeletileg hagyományozott 200 koronát. Kamatai évenként a szajoli szegények között osztandó ki. Az alapítványt az alapítványi hivatalban kezelik. Készpénzmaradvány nincs.

- Van még: Kovasóczy-féle Kisdedódvócai Alap és Hegedűs Géza-féle gyertyaalap.

Ebben a leltárban kapunk legrészletesebb képet a plébániáról.

Röviden összefoglalva a legjellemzőbb adatok:

1. Téglából épült szilárd lakóház, zsindeletetűvel. Három egybenyíló szoba, külső-belső ablakokkal, spalét táblákkal, cserép-porcelán kályhával. Van vendégszoba, ugyanígy felszerelve. Ugyanebben az épületben két konyha van, téli és nyári. Az egész épület alatt hatalmas pince van.
2. Két melléképület található a telken. Az egyikben magtár, kamra, üst, kemence, fűstölő. A másikban a jószágokat tartották, még tehenet is. Volt krumplis verem, jégverem, és méhkaptárak.
3. A gyümölcsöskertben 41 db gyümölcsfa, 24 db cserjebokor, a hátsó kertben körülbelül 110 szőlőtőke és 183 gyümölcsfa. A főépület előtt 61 rózsabokor, 2 tujafa, 35 díszbokor. A plébánia beltelkének kiterjedése 2204 négyszögöl.

Megtalálható a plébániai könyvtár pontos jegyzéke is:

1. Hittani könyvek	35 kötet
2. Egyházi beszédek	8 kötet
3. Egyházi irodalom	35 kötet
4. Világi irodalom	29 kötet
5. Lelkeszi irattár	16 kötet
6. Dobóczy János hagyatéka	76 kötet

1903. február 20-án érsekhelyettesi rendelet értelmében pótleltár íródott. Ez tartalmazza a szajoli telekkönyvi betétek nyomán, a szajoli templomi, plébániai és többi ingatlanok telekkönyvi adatait. Tisztázza a kántortanítói javadalmat, a Kovasóczy-féle óvoda telekkönyvi adatait, a tulajdonviszonyát.

A temetővel kapcsolatban azt a határozatot hozta, hogy az akkor két részre osztott temető – egy része a község nevéen, másik része a szajoli 80 közbirtokos nevéen áll – egész részében a szajoli római katolikus egyház nevére íródik.

Az V. pontban pedig a legszigorúbban meghagyja:

„Az 1902. évi november hó 26-án történt átadás napján hiányzó, Dobóczy János volt szajoli lelkész által a saját céljaira elköltött, de az 1902. évi december 27-én, 6810 sz. alatt kelt érseki rendelet szerint a szajoli plébánia jövedelméből megtérítendő, egyházi jellegű következő pénzüsszegek a szajoli plébánia által törlesztendő tartozásaképpen itt feltüntetettek:

1. A templom és kisebb alapok pénzéből elköltött 328 kor. 95 fillér
2. A hívek részéről alapítványi szentmisékre befizetett pénzekből elköltött
764 kor.
3. A Kovasóczy István-féle plébániai felszerelési alapot elköltötte 600
kor.

Nem csoda tehát, hogy a lakosság a hitetlenség szélén állt. Nehéz feladat előtt állt az új plébános. Sok segítséget kapott a kerületi alesperes Úrtól, Rétay Gyula tiszapüspöki plébánostól. Legelső dolga a gyermekek „megtérítése” volt. Az iskolán keresztül könnyen megismerkedhetett a szülőkkel, elmondhatta terveit, meghallgatta a szülők véleményeit, ötleteit.

Az egyház „Felügyeleti jogáról” egy érseki levél másolatában olvastam, ami 1902. áprilisában íródott.

A Jász-Nagykun-Szolnok megyei közigazgatási bizottsága 1901. dec. 11-i ülésén tervbe vette a megyei iskolák körzetesítését. A szajoli iskola a kunszentmártoni tankerületbe tartozik melyről értesítették az Érsek Urat is. Ő a következő feltételekkel egyezik bele ebbe a körzeti felosztásba.

1. „A római katolikus iskolák ez időszaki tanítói illetményeik megtartása mellett a községi iskolákban is megmaradnak, ill. átvitetnek. A lakosság vallás szerinti számarányára tekintettel a jövőben is római katolikusok választatnak tanítóknak. A tanítók a római katolikus hitoktatásban segédkezésre, az iskolai alkalmazkodásra, a növendékeknek templomba és körmentekhez vezetésre köteleztessenek.
2. A tantermekben – úgymint az eddigiekben – a fészület meghagyatik, illetőleg kitétetik.
3. Amennyiben a hitoktatás teljesítésére a megszoruló osztályok miatt, külön hitoktatásra, vagy hitoktatókra lesz szükség, annak vagy azoknak alkalmazásával járó ellátási költségeit, díjait Kunszentmárton községe, kegyúri jogából kifolyólag viselni köteles.
4. Kunszentmárton községe kötelezettséget vállal, hogy iskoláinak netáni államosítása esetén mindezen feltételek és kikötések megtartását az állammal szemben is biztosítani fogja.”

Korenkó Bertalan tehát maga mögött tudhatta a „nemességet”, módosabb parasztokat, tanítókat és végül a gyerekeket.

Újra egy sok kiadást igénylő, ám sok embert maga mellé állító feladat várt rá, a templom újbóli renoválása. Erre csak 1909-ben került sor, ebből az évből származik az a szerződés, mely a munkákat és költségeket tartalmazza.

Elvégzendő munkák – templom falazatának külső javítása, a templomtorony bádogtető szerkezetének renoválása, a tető újra zsindelyezése, sekrestye felújítása, a torony villámhárítóval való ellátása.

Mindezeket a munkákat 2169 koronáért elvállalta a törökszentmiklósi vállalkozó. Sajnálatos, hogy a felújított templom csak az I. Világháborúig állt, utána újra „meg kellett építeni”.

1905-ben Autonómiai választásokra került sor.

Gr.Szapáry Gyula – az autonómiai követ meghalt, így helyére kellett megválasztani az új követet. A kunszentmártoni választókerület központjának plébániai bizottságelnöke – Dr. Rétyay Gyula törökszentmiklósi esperes volt. A szajoli választási bizottság megválasztott 5 tagja – Korenkó Bertalan, mint elnök, Renner A. József, mint kántortanító, Kurdics János, mint jegyző és Hegedűs P. János, s Tasi Károly.

A választókerület kezdettől fogva Beniczky Géza pusztahomoki nagybirtokosra gondolt, ki igazi hithű, katolikus érzelmeiről ismert személy volt. Ő, mint ebben az időben családjával együtt nyaralni volt, így beleegyezése nélkül nem lehetett javasolni sem. A tiszántúli választókerület jelöltje Gr. Nemes János volt. Mindkét jelöltet bejelentették az egyházmegyei hivatalhoz. A szavazás név szerint történt, tehát pontosan lekövethető volt, ki kire szavazott. A választást április 26-án tartották, a nyilvános szavazatszámlálás május 4-én történt Törökszentmiklóson. Így a begyűjtött szavazatokat április 30-ig, a választási jegyzőkönyvet május 3-ig kellett beküldeni.

Az egyházmegyei hivatal fő jelöltje Beniczky Géza volt, aki királyi kamarás és a Szent Gergely-rend lovagja. Végül is ő győzött a választásokon, tehát a kunszentmártoni választókerület által Beniczky Géza lett a katolikus autonómia képviselője.

1907-ben meghal Rétyay Gyula kanonok, tiszapüspöki plébános. Végrendeletének 7. pontja értelmében, a szajoli templom javára 200 koronát hagyományozott, amely az alapítványi hivatalnál van elhelyezve.

1908-ban Korenkó levelet ír az Egyházmegyei hivatalhoz. Levélben megírja, hogy Szajolban csak 56 alapítványi mise van, „fizetett mise a hívek kevés száma lanyha buzgósága s főleg szegénysége miatt még annyi sincs.” Napi kötelessége viszont misézni, ez évi 365 mise. Vásár- és ünnepnap 66. Külsőleg nem ünnepelt apostolok és más szentek ünnepén 19. Alapítványi misék 56. Elhalt paptestvérekért 24. Összesen 165 mise.

Marad 200 nap, a szabad-kézi misék elvégzésére, ebből 50-60 fizetett mise, tehát 140-150 nap van, melyre nincs mise előjegyezve. Ezért néhány mise – intenciót kér a hivataltól, ahonnan a válasz: „az egyházmegyei hivatal kiosztható mise – intenciókkal nem rendelkezik.” Tehát igen nagy szakértelem, „szociális érzékenység” kellett, hogy a „lanyha buzgóságú” hívők mindig érdekesnek tartsák a prédikációkat, és okulásukra szolgáljon.

Az első, megérdemelt szabadságát Korenkó 1910. július 7-10-ig élvezhette. Erre az időre a szolnoki Szent Ferenc rendi házfőnök engedélyével Tóth Dezső áldozár jött Szajolba, aki az Érsek úr beleegyezése alapján engedélyt kapott arra, hogy állandóan a szajoli plébánia körében tartózkodjék, és akit erre az időre a lelkesi teendők végzésére és a hívek gyóntatására felhatalmazott.

Ettől kezdve tehát nem kellett minden terhet egyedül hordoznia.

AZ I. VILÁGHÁBORÚ IDEJE

Az első irat magáról a háborút kirobbantó eseményről szól, 1914. június 29-i dátummal, melyben a község jegyzője kéri, hogy „szeretett trónörökösünk, Ferencz Ferdinánd és neje tragikus halála alkalmával az iskolai épületekre és templomra a gyászlobogó kitűzetik.”

A falu férfilakossága bevonult katonának, így, mint háborús időkben általában, az asszonyokra maradt minden munka. Sok iratot, magánlevelet találtam, melyben arról olvastam, hogy a plébános is beállt aratni, vetni, kocsit hajtani.

A lakosság gyámolítása mellett sok gondot okozott, hogy állandó jelentéseket kellett tennie az egyházközség anyagi helyzetéről, az egyházközségben nyilvántartott – nőkről, férfiakra, gyermekekről – sőt már hadiárvákról is.

Az 1916. október 5-én kelt, a Császári és Királyi Katonai Építési Felügyelőség által írt levélben arról értesítik Korenkó Bertalant, hogy a templomban lévő harangokat leveszik, lemérik, majd számítások alapján kártérítést fizetnek.

Kovács Mihály Jászfelsőszentgyörgyi plébános által összeállított jegyzék jóvoltából tudható pontosan a „hadbavonuló harangok” pontos adatai. Eszerint elvitték:

- „Boromei szent Károly tiszteletére, Tisza-Szajol buzgó híveinek összegyűjtött filléreiből öntetett 1892. évben” – 160 kg.
- Szent István harang – „Isten dicsőségére, Szent István Király tiszteletére. A szajoli egyház részére öntetett 1861. évben.” – 60 kg

- Szentháromság harang – „Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istenek. A szajoli egyház részére öntetett 1896. évben.”- 82 kg.

A hadi célokra átadott három harangért a Katonai Kincstár 940 koronát fizetett az egyházmegyei hivatalhoz. Ezt a pénzt a szajoli templom harangalapja címen az alapítványi hivatalba jegyezték be 1907. május 12-én.

A vármegye fiai, így a szajoliak is – a legendás hírű császári és királyi 68-as és 29-es honvédegylegekben harcoltak. A háborúban 490 lakos vett részt, közülük 40-en hadszíntereken haltak meg.

1918-ban a községben megalakult a Hadigondozók Bizottsága, melynek elnöke Korenkó Bertalan plébános volt. A bizottság 17 főből állta, a falu iparosai, birtokosai, elöljárói, tanítói.

A Tanácsköztársaság harcai során Szajol szerepe, Szolnok közelsége miatt igen jelentős.

1919 áprilisában az előrenyomuló román csoportok megszállták a vármegye tiszántúli részét és a Tisza vonalán megállapodtak. A román megszállás május 2-án történt, a román térparancsnok Szajolt választotta főhadiszállásnak. A cél a frontvonal megtartása, illetve átkelés a Tiszán, Szolnok bevétele volt. Mivel az egyetlen vasúti átkelőhely ebben a térségben a Szajol-Szolnoki Tisza-híd, ezért ez volt a támadások és ellentámadások fő központja. Érthető tehát, hogy több áldozat került a polgári lakosság közül is, mint magában az I. Világháborúban.

1919-ben a szajoli plébános nehéz feladatot kapott, neki kellett ellátnia a Tiszapüspöki plébánia feladatait. Az ok – a háború miatti nagy pusztulás.

a harcok augusztus 1-ig tartottak, amikor a Vörös Front összeomlott, megszűnt Szolnok és térségének bombázása, a vármegye egész területét megszállták a román csapatok. Csak 1920. február végén sikerült kiűzni a román megszállókat.

A veszteségek mérhetetlenek, nem csak halálozások, sebesülések, de a járványok is erősen csökkentették a lakosság számát. A községháza, templom, plébánia, iskola épületei megrongálódtak, az iratokat, emléktárgyakat a menekülő vörös, majd román csapatok szó szerint elégették.

Trianon után az általános elkeseredés jellemezte a lakosságot. Jól ismerték már a románokat, és a Nagyhatalmak megdöbbentő intézkedései megrémítették a lakosságot. Idős emberek elbeszéléseiből tudom, hogy

gyerekkorukban rettentően utálták a románokat. A Tiszán vontatott, román legénységű hajókat dobálták, csúf román szavakat kiabáltak feléjük. Egy községi előjárósági levélből, melyet a jegyző írt a plébánosnak, kiderül, hogy a plébános segítségét kéri: a vasárnapi szentmiséken magyarázza el, hogy mennyi veszélyt rejt ez a magatartás.

Ugyanakkor elrendeli, hogy az iskolában a tanítás előtti és utáni imához mondják el a gyerekek a következő imát:

„Hiszek egy istenben, hiszek egy hazában,

Hiszek egy isteni örök igazságban,

Hiszek Magyarország föltámadásában.

Ámen”

A rendelet célja, hogy a Csonka-Magyarországon minden hazafiasan érző magyar embernek szent kötelessége az irredenta eszméktől vezérelt érzület. Ha ezt Isten segítségével már a gyerekekbe beleneveljük, későbbi harcaink győzedelmessé válnak majd. Az akkori gyerekek a 30-as évekre serdülő ifjakká válva megmutatták, mennyire magukévá tették ezeket az eszméket. Azokban az években rendkívül szoros volt a kapcsolat az Erdélyi Magyarországgal. Minden jeles ünnepet együtt töltöttek, hol itt az „Anyországban”, hol a csíki székelyeknél.

1921 elején heteken keresztül volt beszéd tárgya az a nagylelkű adomány, melyet a szajoli gyerekek kaptak. A kétezer koronát a haarlemi püspök út által, Hollandiában gyűjtötték össze, hogy segítsék az 1919. évi harci műveletek következtében ínségbe jutott családok gyermekeit. Az összeget nagy körültekintéssel osztották szét, hiszen rengetegen jöhettek számításba. Végülis akik nem pénzt, azok segélycsomagból ruhaneműt, tanszereket, könyveket kaptak. Így igazi segítséget kaptak a gyerekek, és a lakosság szép példát láthatott arra, hogy a nagyvilágnak mennyire fontos egy kicsi ország apró faluja. A következő évben a hollandi papok, és az ottani Szent Vince egyesület által gyűjtött összegből 2000 koronát utalt ki az Egyházmegyei takarékpénztár a szajoli plébánosnak.

A segélyt a magyar katolikus papok segélyezésére gyűjtötték össze.

1922. évi dátummal a Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közigazgatási bizottsága levéllel fordult valamennyi iskolához, kisdédóvó intézethez, így a szajoli iskolához is. A levélben hivatkozik a vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr 1921. évi rendeletére, melyben elrendelte a magyar Hiszekegy mindennapos elimádkozását az iskolákban. 1922-re a pályázat útján

megszületett a zenésített változat, így az iskolai énektanításba azt be kell építeni, valamint az ünnepélyeken el kell énekeltetni.

Ezek az események mind feledtették a háború borzalmait. Talán ennek köszönhetően a hit terén is aktívabb lett a lakosság. Ebben az időben alakulnak meg az egyletek, a Népművelődési Bizottság, a könyvtár, és mind az egyház, a plébános védnöksége alatt működik.

A két háború között fejlődés

1922-től Czeglényi Pál került a szajoli egyház élére. A lakosság rögtön befogadta, a ma élő idősök még mindig emlékeznek tiszteletet követelő alakjára, jó humorára, emberszeretetére. Három évről találtam hitéleti kimutatást, mely jól ábrázolja, mennyire egyszerű volt a hitközösség élete. Nem voltak különleges esetek, nem volt kilépés az egyházból, nem volt olyan vegyes házasság, amely a más felekezeti fél javára dőlt volna el.

	1926.	1929.	1930.
1. Hívek száma	2654	2667	2714
2. Egész évi szentáldozások száma	1390	2420	1250
3. Szentségek nélkül elhaltak száma	1	1	1
4. Az egyház színe előtt az év folyamán megkötött házasságok közül:			
- tisztán katolikus	27	15	24
- vegyes	1	4	2
- kat. fél és meg nem keresztelt fél	-	-	-
5. Kat. felek által, tisztán polgári	1	-	-

A Népművelődési Bizottság új irányelveket tűzött ki. A Bizottság tagjai az Iskolaszéknek is tagjai voltak, elnöke itt is a plébános volt. Céljai, működése összefonódott az iskoláéval, az egyházéval. Különösen fontosnak tartja, hogy a háború és zavargások miatt romlott ismeretekkel bíró fiatalságot helyes útra terelje. Erre előadások szervezését látják a legalkalmasabbnak, amit a Római Katolikus Olvasó körben kell megtartani. A helyiség fűtését, világítását a község köteles biztosítani. A Levente Egyesület vezetői a leventéket csapatban kötelesek az előadásokra felvezetni. A szórakoztatóbb előadások

érdekében még vetítógépeket is kölcsönöztek a vármegyei Népművelődési Bizottságtól.

1928-ban Czeglényi Pál plébános missziót tartott. Január 21-től 28-ig Riba Hugó és Réz Marián jászberényi Szent Ferenc-rendi atyák vezették a missziót. Az érseki engedélyezés hivatkozik a pápa Ő Szentsége 1923. aug. 17-én kelt felhatalmazására, miszerint a misszió szorosán vett idejére és tartamára a házassági akadályoktól felmentést ad mindazok részére, akik eddigi bűnös együttélésüket megszüntetni, illetve törvényesíteni akarják. Ilyen házasságkötésről ebben az időben az anyakönyvben nem találtam bejegyzést. Egyidejűleg megengedi az Érsek úr, hogy a misszió ideje alatt, január 26-án, csütörtökön állandó Szentségimádás történjen, este pedig Oltáriszentséggel tartott körmenettel záródjon. Végül a misszió sikerére, az azon résztvevőkre főpásztori áldását küldi.

1927-től minden vasárnap és ünnepnapon két szentmisét tartott plébános. A két szentmise azért vált szükségessé, mert a templom kis befogadóképessége miatt, a testületileg pontosan megjelenő leventék és iskolás gyerekek mise és szentbeszéd hallgatása másképp lehetetlen. Egy év eltelte után pedig bebizonyosodott, hogy a felnőtt hívek is többen jelennek meg y vasárnapi és ünnepi istentiszteleten.

1928-ban úgy tűnik, hogy sikerült felépíteni az új iskolát. A telket a község kapta politikai iskola céljára, a miniszteri irat nem ellenzi az iskola római katolikus jellegét.

A felvett kölcsön törlesztésének feladata az egyházra hárul, 1929-től kötelesek fizetni 20 féléves részletben.

A templom újjáépítése a háború után

A román-vörös harcok alatt több gránát találat érte a templomot. Ezek a tornyot ledöntötték, a templom boltozatát több helyen beszakították, sekrestyéjét teljesen lerombolták. 1923-tól folyamatosan gyűjtöttek a rendbetételére. Adományokat és segélyeket kaptak a szajoliak az Érsek úrtól, a Vallás és Közoktatásügyi minisztertől, Almássy Pál gróftól, a kerületi esperestől. Adakoztak a helyi előjárók, az egyházközségi tagok is mindent megtettek azért, hogy a templom minél előbb méltó legyen az Istentiszteletek tartására.

A közel „4 öl széles és 4 öl magas” tornyot újraépítették, bádogtetővel látták el. A templom és a sekrestye tetejét cserép fedi – Érsek úr jóvoltából. Hat

ablakát újraüvegezték, a torony alatti főbejárat és a sekrestyeajtó keményfából – adományokból - lett elkészítve.

Az egész község közadakozásból két harangot és egy csengő szereltek be 1925-ben.

	súlya	hangja
- Erzsébet-harang	195kg	Cisz
- Magyarok Nagyasszonya tiszteletére		59kg Gisz
- Csengő – magyar címerrel	24kg	

A harangokat Novák Sándor törökszentmiklósi esperes 1925. aug. 15-én áldotta meg.

A hadicélokra elvittek 1917-ben 22 kg-nyi ónsípot, a templom orgonájából. Az orgona teljes felújítását 1926-ban sikerült elvégezni. 24 db teljesen új homlokzatsípot készítettek, ezeket beszerelték, valamint felhangolták. A fúvókat is kicserélték, újrabőrözték, új nyomószerkezetet csináltattak. A munkát Angster József és fia pécsi orgonaépítővel végeztették el. Tehát a teljes munkálatokat – külső-belső festéssel együtt csak 1926 végére sikerült befejezni.

A '30-AS ÉVEK FÉNYEI

A '30-as évek már előre jelezték az 1938-as kettős szentév fényét. Mintha már az évtized elején arra készültek volna, hogy minél jobban felkészítsék szívüket, lelküket erre az eseménysorozatra.

Ezekből az évekből találtam a legtöbb iratot, amik érdemlegesen tárgyalják a hitéletet, ezekre az évekre emlékeznek vissza legszívesebben a falu öregjei. 1932-től a falu plébánosa Dr. Nagy Sándor. Áldozatos munkája során igazi virágzásnak indult a hitközség. Első egyházközségi, képviselőtestületi gyűlését 1933. augusztus 27-én tartotta. ŰA képviselőtestületi tagok mind jelen voltak. Az elnök, természetesen, Nagy Sándor volt. Az első napirendi pontban azt indítványozza az elnök, hogy alakuljon a közgyűlés díszgyűléssé – hogy méltóan megünnepelhessék Főtisztelendő Dr. Szmrecsányi Lajos főpásztorukat, gyémántmiséje alkalmából, melyet most ünnepel Rómában. A gyűlés az indítványt nagy örömmel fogadja, állva hallgatja végig az elnök szeretetteljes beszédét, melyben sok boldog esztendő kíván az agg főpásztornak.

Ezután rendes közgyűléssé alakulván, az elnök elbúcsúztatja Renner József igazgatót, kántortanítót, aki a községben 38 évig „fejtett ki áldásos működést az egyház és iskola terén, összesen 44 évet szolgált előjáróinak és kartársainak teljes megalapozására, amit bizonyítanak a legmagasabb elismerések. Az egyházmegyei főhatóság elismerő levéllel tüntette ki a katolikus kör megalapításáért, Lonovich és Rajner-féle alapítványokban részesítette.” A vallás és közoktatásügyi miniszter nyugdíjba vonulása alkalmából kitüntető oklevélben részesítette. Kartársai megválasztották a törökszentmiklósi és kunszentmártoni esperesi kerület tanítóköri elnökének, az Országos Tanítóegyesület választmányi tagjának. Ezután az elnök indítványozza, hogy a képviselőtestület tagjai lépjenek be az úgynevezett Jézus Szövetségbe, hogy az igazi apostolai lehessenek a katolikus akciónak. A közgyűlés felkéri az elnököt, hogy a tél folyamán tartson lelki gyakorlatot a katolikus körben.

1933 augusztusában az esperesi látogatás jegyzőkönyve alapján az Egyházmegyei Főtanfelügyelőség utasítja a szajoli iskolát a következők betartására:

- a tanulók évente ne háromszor, hanem legalább négyszer gyónjanak
- az egyik tanterem rendbehozatala, felszerelési hiányok pótlása
- a testület havonként értekezletet tartson, erről jegyzőkönyv készüljön, amit 8 napon belül terjesszen fel a tanfelügyelőnek
- az új kántortanító minél hamarabb szervezze meg a felnőttek egyházi énekkarát – erről is jelentést kér.

A havonként elkészített jegyzőkönyvekből megtudtam, hogy attól az évtől kezdve a tanulók milyen rendszeres „hit-nevelésben” részesültek. A tanév szeptember 15-én Veni Sancte-vel kezdődött, 16-án reggel kezdődött a tanítás. Az évközi szünetek a hivatalos ünnepnapokon kívül a farsang 3 utolsó napja is, amikor Szentségimádást tartanak a templomban. A tanévre 313 tanuló iratkozott be, őket 2 tanítónő és 3 tanító oktatja. A hittanórákat az órarendbe beépítve, hétfőtől szombatig 9-10, illetve 10-11 óra között tartotta meg a plébános-„igazgató lelkész”. Egyházi éneket szombat délután 2-3 óráig tartott kántor, utána litánia, majd Szívgyárda gyűlés a templomban. A hittanórák alatt az osztálytanítók az osztályukban voltak, felügyeltek a rendre – gondolom, a hatalmas osztálylétszámok miatt.

A tanulók a tanév folyamán négyszer gyóntak – év elején, karácsonykor, húsvétkor, év elején.

Ilyenkor a tanítók a tanulókkal együtt gyóntak, illetve áldoztak. A vallási élet öntudatosabbá váló tétele céljából az iskolások részére, október 3.,4.,5-én lelkigyakorlatot tartott a plébános.

Az ének oktatást, a gyermek ifjúsági és felnőttek dalárdáját Vámos Gusztáv kántortanító végezte.

A leányegyletet Szabó Róza óvónő vezette. Az ifjúsági egyesületet Schieszler Hugó vezette. A katolikus Népszövetség ügyeit Dr. Nagy Sándor igazgató lelkész vállalta. Az ismeretterjesztő előadásokat a politikai község jegyzője vezeti.

Az említett lelkigyakorlatokat a III-IV. osztályos tanulóknak október 3.,4., és 5-én az alábbi sorrendben lett megtartva:

1. ½ 8-kor szentmise, az első napon Veni Sancte
2. Elmélkedés – szünet
3. ½ 10-kor Olvasóból 2 tized vagy Szentséglátogatás, vagy keresztút
4. 10-kor szünet: mozgás, uzsonna
5. ½ 11-kor II. elmélkedés, visszakérdezés ¾ 12-kor hazabocsátás
6. Délután 2-kor konzideráció, visszakérdezés, szünet, játék
7. ½ 4-kor III. elmélkedés, visszakérdezés, ima, hazabocsátás

Az utolsó napon délután közös gyónás, pénteken reggel Szentáldozás, majd Jézus Szíve litánia, Te Deum és pápai áldás. Utána heti szünet. Ilyen tanévkezdés után igazán eredményes lehetett az egész tanév, de talán a gyerekek is kaptak valami többletet, amire még ma is szívesen visszaemlékeznek. Na meg az elmélkedés alatti csínytevésekre.

A Mikulás ünnepséget is megtartották – dalokkal, Mikulás vígjátékokkal. Karácsonyra pásztorjátékot tanult be 4 tanulócsoport, külön-külön adták elő a faluban. A játékot Trajtler Géza egri igazgató tanító írta.

1934. szeptember 22-25-ig Budapesten tartották a XXV. Országos Katolikus Nagygyűlést. A legfontosabb volt a 23-i főünnepségek megszervezése. Az ország egész területéről, így a szajoli vonalon is „Keresztes Gyorsakat” indítottak, hogy a résztvevők minden kedvezmény igénybevételével megjelenhessenek. Szajolból a tanítók és az egyházi képviselőtestület tagjai képviselték a katolikus lakosságot.

Az év folyamán volt már egy, az „Actio Catholica” által szervezett program, július 7-14-ig a Szív hét. A tanítók, a plébános és szintén képviselőtagok vettek részt rajta. Fontossága abban állt, hogy a papság és tanítóság egyformán, a gyermekeknek Jézus Szíve szerinti nevelésével, tehát a Szívőárda vezetés által valósíthatja meg legjobban programjait.

Az Actio Catholica elnöksége különleges segítséget nyújtott propaganda anyagaival abban, hogy minél érdekesebbek legyenek a hitről, Istenről szóló tanítások.

1934-35-re eltervezte a 8 katolikus kultúrest megtartását. Megadta a témákat és rövid segédanyagot is küldött. A 8 kijelölt téma:

- Krisztus és a család
- A család válsága számokban
- Szentségi házasság – szerződéses házasság
- Katolikus család társadalmi veszélyei
- A katolikus család társadalmi veszélyei
- A katolikus család és a nevelés
- A katolikus ifjúság nevelési problémái
- A serdülő lányok nevelési problémái

Ezek az előadások a mai embernek is okulásukra válna, sok segítséget nyújthatna a családoknak.

1934-ben készítettek egy statisztikai gyűjtőívet, amely sok fontos részletet tartalmaz az egyház életére vonatkozóan:

1. A lakosság száma: 2809 fő

Katolikus – latin szertartású: 2615

görög sz.: 5

Görögkeleti: 7

Református: 144

Evangélikus: 13

Izraelita: 25

2. Születések száma: törvényes: 83, katolikus: 78

törvénytelen 13, törvénytelen 12

3. Ebben az évben sem megtérés, sem hitelhagyás nem történt.

4. A katolikus iskola 5 tantermes – 6 tanító működik

Katolikus tanköteles 452 gyermek, mind jár iskolába.

5. Katolikus leventék 256 fő, együtt 40 Istentiszteleten vettek részt, és 5 népművelési előadáson. A katolikus könyvtár 280 kötetes.
6. 4 katolikus kultúrest volt a faluban 100-120 résztvevővel.
7. Hazai zarándoklaton – Mátraverebélyen, Szentkúton 13 fő vett részt.
8. Ebben az évben 52 férfit, 58 nőt kereszteltek meg. Húsvéti gyónásra előkészítő triduum volt 1. 4 személy vett részt zárt lelkigyakorlaton. Az évi gyónások száma 1830 – ebből húsvéti 800.
9. Évi szentáldozások száma 4978. Elsőáldozók: 64 – II. osztály. Naponta körülbelül 8-10 áldozó van. Vasárnap 2 szentmise van: 1 a híveknek, 1 az iskolások és leventék részére. Egésznapos szentségimádás: nagypénteken és nagycsütörtökön van.

Az év folyamán a községből egy férfi lett szerzetes.

10. Női egyesületek közül:

- 75 taggal Oltár Egylet
- 66 taggal Rózsafüzér Társulat
- 44 taggal Leányegylet
- 80 taggal Jézus Szíve Gárda

Férfi egyesületek közül:

- 60 taggal Katolikus Népszövetség
- 90 taggal Katolikus Olvasókör
- 56 taggal Katolikus Kör működik.

A lakosságnak minden lehetősége megvolt hát arra, hogy szabadidejét kulturáltan, katolikus emberhez méltóan töltsse el.

1936-ban átszervezik az esperesi kerületeket – a kunszentmártoni megszűnik, így Szajol a törökszentmiklói esperesi kerülethez kerül. Esperese Viezer József tiszapüspöki plébános, helyettes esperese és kerületi tanfelügyelője Bóthy Lajos dr. érseki tanácsos, törökszentmiklói lelkész lett.

Ebben az évben megalakul Szajolban a Takarékmagtár. Önsegélyező, karitatív intézmény, tagjai csak katolikusok lehetnek. Sajnos az alapszabályt nem találtam meg. Valószínűleg az országban az első között alakulhatott meg, ugyanis az Actio Catholica levelében gratulál, és megígéri, hogy az alapszabályt követendő példaképpen a Katolikus Akcióban leközli.

1936-tól új plébánosa van a falunak Lóczy Károly személyében. Az idősebbek még ma is emlékeznek rá. Jó humorú, igazi katolikus, a falujáért mindent elkövető embernek ismertem meg a visszaemlékezésekből. Sírján, egy Heves megyei kis falucskában, szülőfalujában sokszor van még „szajoli” virág. Az

idősebbek, ha arra járnak, még ma is meglátogatják, ott emlékeznek fiatalságukra.

1937 májusában megalakul Szajolban a Katolikus Legényegylet. Elnökévé Lóczy Károly plébánost neveztek ki, Érseki rendelkezésre, a mindenkori szajoli lelkészt állítja elnökévé. Az ügyvezető elnök Dr. Bardócz Árpád orvos, titkár Rudi János géplakatos, pénztáros Hegedűs P. András gazdálkodó. Saját székháza az egyletnek nincs. Tagdíjából, előadások bevételeiből tartják el magukat.

Iskola vagy zárda?

Ebben az évben 2 tanítónői állás is megüresedett az iskolában. Ez a változás igazán sorsfordító lett az intézményben. Erről az egyházközségi tanács, mint iskolaszék, gyűléseinek jegyzőkönyveiből értesülhetünk.

„Községünkben a világháború rombolása, a korszellem pusztító szele, s nem kis mértékben az elmúlt esztendőik sajnálatos pártvívmányai, a hit és erkölcsi életnívót annyira megrontották, hogy ha e község ősei sírjukból feltámadnának, megtagadnák a késői unokákat, látván üres templomukat, a hitetlen templomkerülő családokat, a leány ifjúság könnyű életfelfogását... - nem hiszi az elnök, hogy a jelenlegi egyháztanács minden egyes tagja ne akarna ezeken a bajokon tőle telhetőleg gyökeresen segíteni. Ha akar, az Isten előhozta az alkalmat és a soha vissza nem térő lehetőséget arra, hogy az egyháztanács egy olyan intézményt hagyhat örökségül az utódokra, amely feltétlenül biztosítja a falu vallási és erkölcsi életének fellendülését. Közel 4 éven belül Szajol községben 3 tanítói állás fog megüresedni. Ezen állásokra valamelyik apácarend tagjait hívná meg az egyháztanács.”

A javaslatot elfogadták, augusztusban már az egyházmegyei főhatóság ajánlatát olvashatják. A választás az „Isteni Megváltó Leányai” apácarendre esett. Liugori Szent Alfonz szabálya szellemében alapította Elisabeth Eppinger, M. Alfonsa anya Hiederbronn városában (Elzász) 1849-ben. A társulat sajátos célja a felebaráti szeretet gyakorlása, egyrészt a leányifjúság nevelése, másrészt a betegápolás és szegénygondozás által. A kongregáció tagjai Simor János győri püspök hívására 1863-ban telepedtek le Magyarországon. Első házuk s későbbi anyaházuk Sopronban épült. A magyar megváltós nővérek közössége 1867-ben önálló kongregációvá alakult. 1950-ig 78 helységben működtek, a nővérek száma meghaladta az 1200-at. Magyar megváltós nővérek vezetik az egyik ismert római zarándokházat, Ausztriában pedig leányotthon tartanak fenn.⁵ Ők nem tartják szükségesnek a 3 állás

megüresedésének kivárását, egy állásra is hajlandók lejönni, a lakásban sem kívánnak átalakítást, csak a legegyszerűbb bútortípust igénylik, ami kb 200 pengőbe kerülne.

A meghívásuk ellen nem tiltakozott senki, így a tanévkezdésre már meg is érkeztek a szerzetestanítók. Egyelőre ketten, az iskolához egy, és egy az iskolából kikerült leányok továbbnevelésére, kézimunka és szabás-varrás tanítására. A „zárda” a megüresedett tanítói lakásban lett kialakítva, a legegyszerűbben bebútorozva, a konyha felszerelve, élelemmel várta az apácákat.

Októberben rendes gyóntatót is rendelt hozzájuk az egyházmegyei főhatóság – Marosi Ernő pusztakengyeli kihelyezett káplánt, rendkívüli gyóntatónak pedig Vizez József esperes utat, tiszapüspöki plébánost.

1937. január 20-24. között lelkigyakorlat volt a „serdültebb gyermekek” részére. A lelkigyakorlatot Zsíros Ferenc Jézustársasági atya vezette, akinek az egyházmegye területére gyóntatási és prédikálási felhatalmazása volt. Valószínűleg ez a lelkigyakorlat már a júniusi bérmálásra készítette fel a gyerekeket.

A segéd-püspök úr június 4-én, Jézus Szent Szíve ünnepén Szolnok felől érkezett 9 óra körül, ½ 10-kor kezdte a szentmisét, majd a bérmálás szentségét kiszolgáltatta. Délután átlátogatott Tiszapüspökibe. A bérmáltak száma jóval meghaladta a 40 főt, sajnos pontos adatot nem találtam erről a fontos momentumról.

Az év vége felé már a következő – 1938-as – kettős szentévre készülődtek a hívek. 1937 szeptemberében a plébános engedélyt kapott arra, hogy a Szentév folyamán, minden hónap vasárnapján Oltáriszentség imádás történjen reggeltől estig. Az állandó imádról a hitbuzgalmi egyesületek tagjai, pontos órabeosztás szerint gondoskodtak. Ebben a hónapban, 12-én termény betakarítási hálaadó körmenetet tartottak.

A helyettes esperes, kerületi tanfelügyelő levélben kéri, hogy az Eucharisztikus Világkongresszus, ami május 25-től 30-ig tartott, és Szent István jubileumi év előkészületeit a tanítók áldozatos, becsületes munkával segítsék.

A templom renoválása

Az idő a legalkalmasabbnak látszott arra, hogy a templomot is felújítsák a Szentév tiszteletére. Bár a háború óta folyamatosan karbantartották az épületet, mindig csak a legsürgősebb munkákat végezték el.

A mostanra szükségessé vált munkákat Nagy Péter egri érseki építőmester előírásaiból tudtam meg:

1. 1 m 43 cm x 2 m 50 cm méretű, kőkeretes, egyenes záradékú kétszárnyú telep tölgyfa templombejárati ajtó, összes felszereléssel, matt-lakkozással – 155 pengő.
2. 1 m x 2 m méretű, egyszárnyú vörösfenyő szentély kijárati sekrestyeajtó elkészítése a összes szerelvénnel együtt – 65 p
3. 95 cm x 1,95 m méretű, egyszárnyú, vörösfenyő sekrestye bejárati ajtó készítése, az összes szerelvénnel együtt – 45 p
4. 6 db templomablak javítása – 84 p
5. 1,10 m x 2,5 m méretű, zsaluleveles toronyablak, 4 db – 32 p
6. 5 folyóméter szentély farács mázolása, készítése – 14 p
7. 26 db pad átfestése – 260 p
8. Gyóntatószék átfestése, 2 db térdeplővel – 10 p
9. Az orgona átfestése, kétszer – 22 p

Tehát csak az asztalos munkák 687 pengőbe kerültek. Ezen kívül bővítették a templomot, külső homlokzati változtatásokat hajtottak végre. Az oltárt és a keresztúri képkereteket is felújították. Újjonnan vakolták a templomot, a lizéneket renoválták. A munkálatokat májusban kezdték és június elejére be is fejezték. A segédmunkát szajoli lakosok végezték, 5 héten keresztül naponta 10-13 ember.

A kőműves és ácsmunkákat Surányi Gyula törökszentmiklósi mester, az asztalosmunkákat Nádházy Lajos szajoli mester végezték el. A belső szobafestési, ornamentális és figurális festési munkáit Choivini Ferenc festőművészt bízták meg. Ő július 19-én látott munkához és nyár végéig dolgozott. Munkájáért 2350 pengő fizetséget kapott.

Chiovini Ferenc a szolnoki Művésztelep tagja volt. 1899-ben született, a Képzőművészeti Főiskolán Balló Ede és Rudnay Gyula tanítványa volt. Haláláig, 1981-ig tagja volt a Művésztelepnek. Vallási és történelmi freskók, népeletből merített életképek, arcképek jellemzik művészetét. Szín- és formabeli ötletei és stilizáló készsége egyedülálló. Szuggesztív festőiségű, természetelv piktúrájával. Csak a 60-as évektől nyerte el igazi elismeréseit.

1933-ban Aba Novák Vilmossal együtt festette a jászszentandrás templom híres freskóit.⁶

Talán ez a munka nyerte meg tetszését az egyházmegyei hatóságoknak, és ezért ajánlották őt a templom festésére.

A munkálatok összege 3360 pengőre lett tervezve. A következő felsorolás szerint több pénz gyűlt össze:

- Szajol politikai községtől	1000p
- Vármegye főispánjától	1000p
- Zlinszky Gyula ny. ezredestől	200p
- Lippich Istvánné adománya	150p
- gr. Almássy Pál	400p
- dr. Szendrey Henrik	100p
- Szajoli bérgazdaság	100p
- Egyházi Takaréki tőkéből	1082,50p
- 1938. évi költségvetésből	300p
- 1939. évi költségvetésből (júniusig)	176p
- A lelkész adományából	303p
- a Hívek önkéntes adományából	1241p
- Összesen	6052,50p

Bőven volt tehát pénz ahhoz, hogy a felmerülő munkálatokat, a legjobb minőségben elvégezzék.

Amíg a templombelsőt renoválták, addig is jeles események történtek az egyházközség életében.

Szent István éve

1938. június 5-én a szajoli Katolikus Legényegylet által Országzászlót állítottak fel ünnepélyes keretek között. Az ünnepségre meghívót kaptak és jelen voltak:

Brandt Vilmos ny. főispán országgyűlési képviselő, Lippich István ny. főispán földbirtokos és neje, dr. Bóthy Lajos ker. esperes, Tóth István tanfelügyelő esperes, Lóczy Károly plébános, Végh Mihály az Erekyés Országzászlók Nagybizottságának képviselője. Radványi Rajner bencés tanár, Hercz Cerzus, Termann Narcis és Nagy Hildebran az Irgalmasrend képviselője Egerből. A környék papságának vezetésével a római katolikus legényegyletek, vasutasok köre.

Az Országzászló a község főterén, templom, plébánia, iskola és községháza által környezve, az országút mellett lett felállítva. Alapzata 2,5 m magasan, terméskőből lett felépítve, tetején kettős kereszttel. A homlokzatán Magyarország határvonalai cementbe ékelt kavicssal és benne a megcsonkítottság jelzésével, alatta beépített márványlapba „Nem Nem Soha 1920. június 4.” felírással. Közepén mélyedést hagytak, az erekyeföld abba helyeztetett el. A zászló 7 m magas, nemzeti színűre festett árbocrúdja a

kettős kereszt mögül nyúlt magasba és a rajta függő 2,5 méteres címeres zászlón. „Hiszek Magyarország feltámadásában” szövegrész arany fonallal behímezve.

„Délelőtt 11 órakor a tábori Nagymise ünneplő közönsége teljes számmal átvonult az alapzat homlokzatára kiterítve fekvő Országzászlóhoz, amelyet Lóczy Károly plébános lélekbemarkoló, izzó hazafias érzést sugárzó és az Országzászló jelentőségét feltáró beszéde után ünnepélyesen megszentelt. Ezen egyházi aktus után az avatási ünnepség délután 4-kor közel 2000 lélek lelkesedése közben folytatódott, s nyert befejezést.”

Erről az ünnepségről nem került elő fénykép, de a mellékletben található képen ez az Országzászló látható.

A nyár folyamán még egy jeles eseményre került sor. Nevezetesen, az ország területén, vasúti nyitott kocsiban körbevitték a Szent Jobbot. A neves napra Szatmári Károlyné, Hegedűs P. Gizella – a Leány Kör tagja – így emlékezik vissza:

„Az eseményre a falu egész lakossága kivonult a vasútállomásra. Az egyletek felsorakoztak, zászlóik alatt várták az <ereklye-vonatot>. A szajoli vasúti Tiszahídtól várták a Legényegylet ünneplőbe öltözött kerékpárosai és a lépésben haladó szerelvényt a törökszentmiklósi határig kísérték végig. Az állomáson szent énekekkel, tiszteletadással köszöntötték az ereklyét. Többen át is zarándokoltak Törökszentmiklósrá, hogy tovább együtt lehessenek az ereklyével. Igazi zarándoklat volt ez Tiszapüspöki hívőinek, mivel a falut nem érinti még ma sem vasútvonal, ők is Szajolba rótták le tiszteletüket.

A tanévkezdés kellemes hírrel indult, a vallás és közoktatásügyi miniszter hozzájárult ahhoz, hogy a faluban betelepedett apácarend tagjai államsegélyt kapjanak, miután lehetőség nyílt a tanítónői állás megszervezésére. Ez annál is inkább öröndetes hír volt, mert ebben az időben a világi tanítónői állásoknak szerzetes-tanítónői állásokká való átszervezése fel volt függesztve.

Így mégis lehetséges lett, hogy a II. szerzetes tanítónői állást is az Isteni Megváltó Leányai szerzetesrend által kiküldött apácával töltsék be. Az első szerzetes tanítónő Perlaki M. Editha, a második pedig Teklits Rozana Mária nővér lett.

az iskola a vallás és közoktatásügyi miniszterhez beadott kérelme alapján október 1-től május 31-ig tart. A tanévrövidítést 6 teljes tanévre előre engedélyezte a miniszter. Az egyházközségi tanács a következőkben indokolta kérelmét:

- a gazdasági irányú továbbképző iskolába a beíratott 130 tanulóból 123 megkezdte tanulmányait. Közülük 77 gyermek szülei földművelők és napszámosok, a MÁV-munkások gyermekei egy része szintén napszámba jár, vagy sommásnak megy, a közeli uradalomba – így ők ősszel és tavasszal hiányoznak.
- A községi képviselőtestület 1938 szeptemberében elhatározta, hogy 1939. évben elvégzi a szükséges javításokat az iskolán. Az alsó iskolát – ahol a szerzetes nővérek is laktak – kívül-belül teljesen kijavíttatja, újravakoltatja, az egész épületet kimeszelteti.
- A felső iskolánál lévő kényéneket is rendbe hozatja. A javítási munkálatokat teljes egészében a község fedezi – 550 pengő. A kántoriskolánál is új melléképületeket készíttet – 400 pengő.

1939-ben a Katolikus Legényegylet végre önálló házba költözött.

Februárban Érsek Úr Kovács József pusztakengyeli kihelyezett káplánt nevezte ki a szerzetesnők rendes gyóntatójává – 3 évre előre. Az egyházközségi képviselőtestület gyűlésének jegyzőkönyvéből megtudtam, hogy új kápláni állás megszervezése mellett döntöttek. Erre azért volt szükség, mert a vasútállomás mellé települt „Újtelepi” falurész lakosságának száma jelentősen megnőtt. A közel 2000 lélek a nagy távolság és az utak járhatatlansága miatt vásár- és ünnepnapokon sem szentmiséhez, sem lelkipásztori vezetéshez nem tudott eljutni.

Mivel a templom kis befogadóképessége miatt már így is vásár- és ünnepnapokon 2 szentmise van, szükségesnek tartja a plébános, hogy a képviselő testület az Egyházmegyei Főhatósághoz forduljon a kápláni állás megszervezése céljából. A kápláni állás javadalmazását – az évek óta 25%-kal több összegű – egyházszemélyzeti költségvetésből fedeznék.

Áprilisban megérkezett az érseki válasz: „...a kápláni állomás szervezését indokoltnak tartja, és intézkedik..., hogy folyó év július 1-től kezdődőleg kongrua-kiegészítésül évi 280 pengő kiutaltassék. A kápláni állomás a jelen tanévvégi papszentelés után fog betölteni.” Június 22-én érkezett a hír, hogy a kápláni állomásra Rédei János nagykállói káplánt rendelte az Érsek Úr.

A felnőttek és a Szívárdisták lelkigyakorlatát március 27-től 30-ig tartották meg. Vezetésére Freesz József esztergomi főegyházmegyei áldozópapot kértek fel, akinek itt tartózkodása idejére a gyóntatáshoz és prédikáláshoz szükséges felhatalmazást az Érsek Úr megadta. A tanév végén engedélyt kapott az iskolaszék, hogy az Újtelepen lévő iskolához a VI. sz. tanítói állást megszervezze. Az új állás megszervezéséhez a politikai község is, mint az iskola anyagi fenntartója, anyagilag hozzájárult.

Novembertől az Újtelepi katolikus iskola tantermében vasárnapokon és ünnepeken szabályszerűen felszerelendő oltárokon szentmisét végezhet a plébános és a káplán. Ehhez Lóczy Károly az újtelepi iskola oltára részére oltárkövet kért. Az oltárkövet megkapta, a leltárba be is jegyezte.

Az 1939/40-es iskolai tanévre ismeretterjesztő előadásokat szervezett az egyházközség. A 40 tervezett előadás a következőképpen oszlott meg a tanévben:

Szeptember-október-november: nem volt előadás.

December 10, január 12, február 13, március 5.

Az előadásokat a Katolikus Körben és a Katolikus Iskolában tartották. Előadók: Lóczy Károly plébános, Józsa Gyula községi főjegyző, Rákos András községi jegyző, Csiky Anna tanítónő, Perlaky M. Editha és Teklits M. Rozanna szerzetes tanítónő, Vámos Gusztáv kántortanító, Schiszler Hugó és Vadász Tivadar tanítók voltak.

A program tervezetét a Vármegyei Iskolánkívüli Népművelési Bizottság 1939. nov. 15-én jóváhagyta.

Az előadások címei:

A vallás szükségessége

Ókori népek vallása

Ósmagyarok vallása

A vallás nemzetfenntartó ereje

Szent István törvényei és a vallás

Az erkölcs szükségessége

Takarékosság

Gyermekek és szülők

Háziipar fontossága

Kender és len termesztés.

Légierők, fegyvereik és harci eljárásuk

A repülőfegyver hatása

A hatósági légtalomp

A lakosság önvédelme légitámadások ellen.

A háziiparról általában – kenyérkereső foglalkozás

A tej és tejtermékek fontossága a táplálkozásban.

Az adózásról általában – földadó, házadó.

A magyar nép jelleme

Az egészség törvényei

A családi nevelés fontossága

A helyes nevelés

A gyermekhibák javítása

Az édesanya eszményképe

Magyar nagyasszonyok, Árpádházi Sz. Erzsébet, Boldog Margit

A magyar ember erényei és hibái

Önnevelés fontossága

A lakás tisztántartása

Tormatermesztés

Nyúltenyésztés.

Szt. László uralkodása, mondái

Magyarország nyelvi, vallási megoszlása

Utazás a Felvidéken

Széchenyi, a legnagyobb magyar

Napóleon

Utazás a Balaton körül

Tatárjárás

Hunyadi János.

A címek szerint igazán változatos, a nép minden rétegét érintő témákat választottak. Biztosították az előadásokkal a testi-lelki gyarapodást, valóban

nem lehettek unalmasak a hosszú, téli esték. Érdeemes lenne ilyen jellegű előadásokat most is szervezni.

A II. VILÁGHÁBORÚ ÉVEI

Az előző évek fejlődését, előrelépéseit a háborús évek beárnyékolta. A szajoli férfiakat már rögtön a háború kitörésekor a harctérre vitték. Erről tanúskodik a 1948-ban felállított műköoszlop is, mely a kicsiny Templomkertben van elhelyezve. Felirata: „Hazánkért meghaltak hős fiaink.”

A felsorolás több, mint 100 nevet említ, kik a harcok során haltak meg.

Amíg a férfiak harcoltak- meghaltak, addig az itthon maradtak igyekeztek életüket ott folytatni, ahol a háború kitörésekor megszakadt. A szűkös anyagi körülmények között, az állandó pártharcok keresztüzében igen nehéz volt emberi módon, Istennek tetsző életet élni. Ezért az Egyház mindent igyekezett megtenni annak érdekében, hogy a béke éveinek biztonságát nyújtsa a népnek. Ez a vasakarattal megteremtett nyugalom kis időre valóban el tudta feledtetni a háború borzalmait. Ebben a időben rendezték a különböző katolikus egyletek a legtöbb bált, szoros kapcsolatot tartottak a szomszédos települések egyleteivel. Sok-sok színdarabot, verset, éneket tanultak – mind a békéről, az Isteni szeretetről, a háború értelmetlenségéről szólt. Ezeket kölcsönösen bemutatták egymásnak, a bemutatók után táncesteket rendeztek – természetesen a plébános, a tanítók és szerzetes nővérek felügyelete mellett.

Hegedűs P. Gizella fiatalságának legszebb élményei ezek az évek voltak. Sok történetet mesélt róla. Elmondta például, hogy májusi hónapokban vasárnap ebéd után a templom előtt találkozott a Legényegylet (Iparos Szövetség) a Leányegylettel. A plébános vezetésével – és muzikaszó mellett sétáltak le a Tisza-partra, ahol énekeltek, játszottak, történeteket meséltek. Tarisznyából uzsonna is került. A litánia kezdete előtt visszaindultak a faluba, az öregek már a kapuban várták őket – színt vittek az életükbe is. A litánia után mindenki haza indult, hiszen akkor már az otthoni állatok esti ellátása volt a feladatuk.

Rendeztek szüreti mulatságot is. Feldíszített szekérral járták körbe a falut, az utcák végén megálltak, táncoltak. Este mindenki a hálaadó misén vett részt, csak utána következhetett a bál.

Valahányszor a szomszédos településre mentek át az egyletek – ami kölcsönös volt, hiszen ide is jöttek a környékről – feldíszítették fehér-sárga krepp-papírral kerékpárjaikat, így jelezvén a keresztény lelkiületet.

Farsangkor, az utolsó 3 napon bált tartottak, itt aztán mindenki megmutathatta, mit tud, játékos vetélkedők biztosították, hogy a szórakozás ne csapjon duhaj mulatozásba. No és persze a mindig jelenlevő plébános és a szerzetes nővérek. Ekkor került sor a színjátékok bemutatására, már a felkészülés is külön élmény volt. A harmadik nap éjszakáján még Lóczy plébánost is beállították a körbe táncolni. A pap, engedve az unszolásnak ugyan, de véleménye ez volt: „Az ördög bújjon belétek! Én is tudok táncolni!” És amíg az ámuldozó fiatalság ünnepelte a plébánost, egy pár igazán jókedvű fiatal ezt meg is valósította. Éjfélkor a tánc az „ördögök” megjelenésével ért véget: a fiatalok feketébe öltözve, korommal „hamvazkodva” szétzavarták a mulatságot. A hamvazó szerdai hajnali misére is együtt ment a társaság – így valóban méltóképpen búcsúztatták a farsangot.

Belegondolva abba, hogy nem csak ez a pár, igazán emlékezetes esemény volt abban az időben, nekünk már irigylésre méltók ezek a momentumok.

Felmerült bennem a kérdés, mi mit tudunk elmesélni majd unokáinknak, a jövő nemzedékének?

1940-ben az Isteni Megváltó Leányai szajoli zárdájában, kápolnát rendeztek be. Itt állandóan jelen volt az Oltáriszentség – gondos őrizet alatt. A kápolnát 1940 júliusában Lóczy plébános az Egyház szertartása szerint megáldotta. Ebben az évben vált esedékessé a III. szerzetes-tanítónői állás betöltése is. A szerzetesrend főnöknője csak abban az esetben küldte ki a harmadik nővért, ha szeptembertől a rendes fizetését megkaphatja. A harmadik nővér – Fekete M. Anita - az állást a tanévkezdéstől elfoglalta.

A templom orgonája tönkrement – olvasom az 1941. évi egyházközség képviselőtestületének jegyzőkönyvében. Az elnök bejelenti, hogy hosszas tájékozódás után, Fittler Sándor budapesti orgonakészítő mester raktárában egy alkalmi vételre talált. Az orgona elsőrendű anyagokból készült, modern szerkezetű, szakszerűen megépített. Ára 8000 pengő. A szükséges pénzt az egyházközségi tagok adták kölcsön az egyházközségnek. Ezt hitelesen bizonyítják a kölcsönszerződés papírjai is.

1941-ben a m.kir. Vallás és Közoktatásügyi Miniszter a Katolikus Olvasókörnek egy könyvtárat adományozott. Az adomány 92 kötet könyvből és 3 folyóirat 1-1 évfolyamából áll. A könyveket leltárba vették és buzgón imádkoztak, hogy minél több értékes adomány növelje a könyvtár állományát.

1942 pünkösdjét a szajoli hívek az erdélyi Csíksomlyón tartották. Zarándokút volt ez, az anyaországbeliek zarándokoltak el az elszakadt magyarokhoz.

Könnyes érkezés, harangzúgás, együtt éneklés, együtt imádkozás – ezek a szavak a legszebben beszélnek a szívbemarkoló élményekről. 8 napra érkezett a 100 fős küldöttség, közöttük 40 levante. Katonai menlevéllel utaztak vonaton, teherautón, néha gyalog is. Csíkjenőfalvára igyekeztek, ott tartózkodásuk alatt az Országzászlót az ottani templomkertbe helyezték el. Elvitték a magyar emberek üzeneteit Szár községbe és Karcfalvára is, mindenhol nagy szeretettel fogadták az anyaországbelieket. Igazi búcsú-járás volt, a hírré a környező falvak lakossága zászlókkal, élelemmel indult el, hogy lássa a szajoli ifjúságot. Együtt végezték az összes pünkösdi népszokást, felöltözték egymás ruháiba, megtanulták egymás verseit, népdalait. Talán ez volt a legfeledhetlenebb emléke a szajoli hívőknek.

Az 1942/43. tanévben az Iskolánkívüli Népművelő Bizottság újra előadások szervezésére buzdította az egyházközségeket. A fő mondanivaló a háború, a harcok, a romboló kommunizmus elleni harc. „Rá kell nevelni népünket, hogy tudja és akarja vállalni a lemondást, a nélkülözést, az áldozatot – ha kell, élete feláldozását is – mert ha a bolsevizmus réme végigsöpör Európán, halál vár a mi nemzedékünkre is. Azt a küzdelmet, melyet ma határainkon túl és itt bent folytatunk, csak vallásos és hazafias érzéssel, katonás szellemmel, faji öntudattal, erkölccsel és szociális érzülettel telített tömegekkel tudjuk sikerre vinni.” Ezt célozták meg az előadások is.

- A Katolikus Olvasókörben 20 előadást
- A Vasutas Körben 11 előadást
- A Katolikus Legényegyletben 20 előadást
- Az Alsó-iskolában 12 előadást
- Az Újtelepi iskolában 13 előadást
- A bérgazdasági iskolában 15 előadást terveztek megtartani.

Hogy mennyit tartottak meg, soha nem derül ki, ugyanis a történelem végzetesen közbeszólt. A front elérte Szolnok térségét. A háború elől már nem lehetett elbújni. A Szolnok ellen irányuló valamennyi támadás és hadmozdulat Szajolt is érintette, hiszen annak szinte elővárosa volt. A szajoli História Domus így számol be erről az eseményről:

„1944. szeptember 1-én szomorú napja volt Szajolnak. Az amerikai légierő az állomást és környékét szőnyegbombázással súlyosan megrongálták. 27 halott, mintegy 80 ház lakhatatlanná vált, 17 teljesen megsemmisült. Körülbelül 200 ember 2 hónapon keresztül a plébánia népkonyháján étkezett. Szeptember végén a menekültek ezrei lepték el Szajol községet. Október 8-án érte el az orosz csapat az állomás vonalát. Október 25-ig állandó tűzharcban tartotta a falut. Akkor a magyar csapatok feladták a falut, még aznap bevonult az orosz hadsereg. Utána egy évig állandóan több ezer orosz katona tartotta

megszállva a falut. A plébános az orosz csapatok elől Kerecsendre menekült, s több, mint két hónapig nem volt papja a községnek. Halottjaikat hozzátartozóik földelték el. Az orosz csapatok a plébánia épületében és az iskolában kórházakat rendeztek be, a visszatért plébános csak 1945. augusztus havában költözhetett be a teljesen tönkretett plébánia épületébe."

A lakosság száma a hadműveletek következtében az 1944. januári 2957 főről ugyanez év decemberére 2404 főre csökkent.

1945 nyarától, ahogy az országban mindenhol, itt is az újjáépítés volt a legfontosabb. 1945. augusztus 22-én, miután a plébános visszatért a faluba, az első dolga a károk felmérése és orvoslása volt. Levelet írt az Újjáépítési Miniszternek: „Az elmúlt egy év alatt többszöri bombázáson esett át a falu, 2 hétig súlyos harcok folytak. A templom tetőzetét két kisebb méretű bomba találta el. A plébános épületét szintén kisebb méretű, 4 bombatalálat érte, a belterületi iskolákat szintén.

Az újtelepi iskola épületét telitalálat érte – az épület hasznavehetetlen. Magunk erejéből csak a kézi és ígás munkát tudjuk adni. Sem a községnek, sem az egyházközségnek anyagi fedezete nincs. A község lakói a legnagyobb nélkülözéseknek néz elébe, mert nem csak a fejadag gabonánk hiányzik, hanem még a vetőmag szükségünk is. Ilyen körülmények között a lakosság nem képes gyűjtés útján a szükséges anyagiakat összeadni. Ezért a szajoli egyházközségi képviselőtestület tisztelettel kér 255.950 pengőt azonnali felhasználásra, különben iskoláink megindulni nem tudnak."

Valószínű, hogy a kért kölcsön nem érkezett meg időben, ugyanis egy későbbi jegyzőkönyvi határozatban azt olvastam, hogy a szerzetes nővérek karolták fel az iskolát, időt, fáradságot nem kímélve dolgoztak, előadásokat rendeztek, gyűjtöttek, kilincseltek, hogy a község gyermekei részére legyen tanítás. A sok fáradozást csak olyan módon tudták megköszönni, hogy ezt a bizonyos jegyzőkönyvet kivonat formájában átadták nekik és főnöknőjüknek.

Látszat-szabadság

Mint a címben is utaltam rá, igen nehéz időszaka volt ez az egyháznak. Állandó támadások, atrocitások érték a plébánost, minden megnyilvánulását azonnali „ellentámadás” fogadta. Az egyház pedig foggal-körömmel ragaszkodott vívmányaihoz, mindent elkövetett, hogy a megfélemlített embereket újra az igazság oldalára állítsa. Ilyen alkalom volt az, amikor Lóczy plébános 1946 nyarán a budapesti Erzsébetvárosi plébánia mintegy 150

gyermekét 3 hétre vendégségbe hívta a faluba. A 60 fős szajoli cserkészcsapat és szülei szívesen látták vendégül a pestieket. Ezalatt a 3 hét alatt a Tisza-parton, katonai sátorokban táboroztak a gyerekek és ott tartották a Szentmiséket is. Élelemről, fekvőhelyekről a szajoli családok gondoskodtak. A plébánost ért állandó támadások viszont azt eredményezték, hogy Lóczy Károlyt – kérésének eleget téve – 1846. október 1-től a Káli plébániára helyezték át. Az új plébános Benke István geszterédi lelkész lett. Ajtó és ablak nélküli, lerobbant állapotú plébániába költözött, de a hívek ragaszkodó szeretete pótolta mindent. Az épületet fokozatosan sikerült rendbe rakatni, ehhez a hívek áldozatos segítségét is igénybe vette.

Az emberek lelkesedését, úgy tűnt, a szovjet felügyelet és a párt sem tudta letörni.

1948 tavaszán kijavíttatta a templomot, kívül-belül, majd a plébániát is.

Felejthetetlen élményben volt része a község lakosságának 1948. május 7-én és 8-án. A törökszentmiklósi Mária-napokra érkező dr. Czapi Gyula egri érsek május 7-én betért a szajoli plébániára. A hívek százai lovas bandériummal, ének és zeneszóval fogadták a templom előtti téren felállított májusi oltárnál az Érsek urat, kit a község nevében Seress Gábor főjegyző köszöntött.

Másnap visszajött az Érsek úr és az egri főegyházmegye nevében itt fogadta Mindszenty József bíboros hercegprímást. A hívek soha nem látott, hatalmas tömege vett részt a fogadáson. Az egész község virág- és zászlódíszben úszott. Szűnni nem akaró éljenzés, taps és zeneszó mellett lépett Magyarország bíboros hercegprímása a remekül díszített tábori Mária-oltárhoz, ahol a Tisza-melléki katolikusság nevében Szlávik Gábor igazgató kántortanító köszöntötte.

A Hercegprímás hatalmas szózatot intézett Szajol község lakosságához, majd Főpásztori áldásban részesítette a híveket. Másnap, mintegy 1500 férfi és nő zarándokolt át a plébános vezetésével Törökszentmiklóásra.

A további eseményeket a Historia Domusban találtam meg. Felkerestem Dr. Benke István nyugalmazott esperes urat is, ki ma is Szajolban él. Visszaemlékezései kiegészítik a történeti napló adatait, de az idős kor és a történelemben elszenvedett megpróbáltatások megviselték emlékezését. Sok szép eseményre tudott visszaemlékezni, a rosszakat mintha kiradírozta volna az idő. Talán így is van ez jól.

1948. május 30-án a katolikus iskolák államosítása mellett akart a nemzeti bizottság és a községi képviselőtestület határozni. A felvonult kb 800-as tömeg azonban a nemzeti bizottságot szétzavarta, a képviselőtestületet

illetéktelenség kimondására kényszerítette. A Szolnokról kivonult rendőri erősítést a tömeg ugyan beengedte a község házára, de a velük érkező és a tömeg között maradt detektívet csak akkor engedte be, ha az háromszor megéljenzi Mindszenty Hercegprímást, és fel engedi tűzni a mellére a kis fehér keresztet, amit szorult helyzetben meg is tett.

Utána következő napokban igen sok kellemetlenségnek volt kitéve a demokratikus rendőrség részéről a lakosság, de két internáláson kívül a lakosság összefogása miatt nagyobb baj nem történt.

Június 18-án vette át a községi előljáróság az állam nevében az iskolákat és az óvodákat az Egyháztól. A plébános nem volt hajlandó ezen szomorú esetet végignézni, hanem az egyházközség nevében az iskola-gondnokot bízta meg.

A község lakossága szeptember 19-én kb. 500-as létszámmal zárandokolt át a plébános vezetésével a törökszentmiklósi első fájdalmas búcsúra.

1948. szeptember 25-én volt a bérmálás Szajolban, amikor Kriston Endre egri segédpüspök úr 654 bérmálkozót részesített a bérmálás szentségében. A püspök-fogadás a régi szokás szerint lovas bandériummal, díszkapuval történt, de a civil hatóságok távol tartották magukat. A díszkapunál Szőke Antal egyházközségi képviselőtestületi tag köszöntötte a püspököt, aki szentbeszédében igen megdicsérte a szajoli híveket.

1948. október 8-án volt a Canonica Vizitatio a szajoli plébánián. A vizitációt Kemenes József apát, kanonok végezte, a kerületi esperes Dr. Bóthy Lajos prépost, törökszentmiklósi plébános kíséretében.

A szerzetes nővérek az iskolákban nem dolgozhattak tovább, a plébániákon nem tartózkodhattak. Egy ideig a sekrestyében munkálkodtak, családoknál laktak. Augusztus óta nem kapták meg fizetésüket, de Szlávik Gábor kántor-igazgató, kántori fizetését – 50 forintot – felajánlja részükre mindaddig, míg fizetésük újra folyósítva nem lesz. A nővérek a zárdában egy ideig iskolás gyerekek tanítását vállalták, de feljelentésük után ezt a tevékenységet is be kellett fejezniük. Lassan mindnyájan elhagyták a falut, ahol nem volt biztos megélhetésük. Az '50-es évek elején a községi előljáróság a zárdát is a község tulajdonába vette, így szép, gyümölcsöző korszak ért véget.

1948-ban egyházi doktornak avatták Benke Istvánt a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen.

1949-ben, januárban a plébános minden családi házat megszentelt. A családok szeretettel és örömmel fogadták mindenhol. Márciusban, 13-15

között Lukáts István fegyverneki káplán tartott még eredménnyel a híveknek lelkigyakorlatot.

A nagyböjt folyamán többször rendezett a Párt bálakat, de a „komoly ifjúság távol tartotta magát a mulatozástól”. Szeptember első napjaiban jelent meg a fakultatív hitoktatás rendelete. A szülők – 1 kivételével – mind a hitoktatást kérték.

Az októberi ájtatosságon, a hajnali miséken mindig nagy tömeg vett részt. Mindszentek ünnepén körmenet vonult a temetőbe. Karácsony böjtjén kapta meg a plébános a kerületi esperes kinevezést. Ebből az alkalomból nagyon sokan gratuláltak a hívek közül. Az első vörös övet is a hívek vették meg lelkipásztoruknak. 1950-ben, márciusban Andorkó M. Hilár szervita atya tartott triduumot a híveknek. A húsvéti körmenet zavartalanul meg lett tartva.

Ezen a nyáron a templomot teljesen felújították, kívül-belül átfestették, villanyvezetékekkel ellátták. A pénzt a hívek adományaiból gyűjtötték össze. A templom felszentelése november 19-én történt meg a délelőtti nagymise keretében. A misét az adakozókért mutatta be az esperes plébános. „A villany az esti misén ragyogott fel először. A hívek katona fiaikért bemutatott szentmisén köszönték meg a Jó Istennek, hogy a nehéz viszonyok között is sikerült a templomot rendbe hozni.

Az iskolai tanév már az egyházi szokások mellőzésével indult. A hittanórákat az iskola tantermeiben tarthatta meg a plébános, tanítási időn kívül. A tanítási idő 8-17 óráig tartott. A hittanórák sokszor elmaradtak, főleg a téli sötétedés beálltával. Azzal, hogy az állam megszüntette az egyházi iskolákat, elérte célját. Olyan generációk nőttek fel, melyek teljes hitetlenségben élnek. Benke esperes plébános urat többször is elvitték az évek folyamán vizsgálati fogságba, ahol megkínózták, „mert pap volt”. Távolléte alatt gondoskodtak arról, hogy a faluban minél gyalázatosabb kohol vádak keljenek szárnyra. A megfélemlített emberek jobbnak látták, ha hallgatnak, jobbnak látták, ha nem mennek el templomba, jobbnak látták, ha megtagadják hitüket. Hogy ez a látszat hitetlenség mennyire tartós a mostani szabad években majd kiderül.

Az első próba: sikerül-e a közel 50 éve felújított templomot renoválni. A munkák ez év májusában kezdődnek, közel 5 millió forint a tervezett költségvetés. Mint annyiszor, most is a hívek segítségére lehet csak számítani. Sikerül? Sikerül megnyitni a szíveket Isten felé? Ez már a jövő nemzedék kutatási anyaga lesz. Sokan vagyunk, akik hisznek a „feltámadásában”:

Ahhoz, hogy boldogok lehessünk – teljesen boldogok – az szükséges, hogy ilyen vagy olyan formában, közvetlenül vagy fokozatosan növekvő közvetítők segítségével – kutató munkával, egy-egy feladatvállalással, eszmével vagy céllal – helyezzük át létünk végső értékét a körülöttünk zajló világ haladásába és sikerébe.” (Chardin)

UTÓSZÓ

Nehéz, fáradságos munka után jóleső érzés tölt el. A rendelkezésemre álló iratok és emlékezések soraiból, úgy érzem, minden olyan fontos momentumot ki tudtam ragadni, melyek jelentősen formálták, alakították a szajoli egyházközösséget és így az embereket is.

Számomra új munkát és élményt jelentett a levéltári anyagok böngészése. Csodálattal olvastam a sokszor 100 évesnél is idősebb papírok pontos adatait, a mindenre kiterjedő figyelem és a levelek gyönyörű külalakja a levél íróinak bölcsességét, intelligenciáját tükrözik.

Dolgozatom megírásához nagy segítséget kaptam elsősorban iskolámtól és tanáraimtól, kik megtanítottak a lényeges dolgok meglátására, és arra, hogy az igazi értékek hogyan épülnek be életünkbe.

Másodsorban Dr. Lotz Antal tanár úrnak, aki ezen a nehéz „poros” úton elindított és tanácsaival nagy segítséget nyújtott.

Végül, de nem utolsósorban Lengyel István szajoli plébánosnak, aki a plébánia irataiba engedett betekinteni.

Köszönetet mondok az Egri Főegyházmegyei Levéltár vezetőjének, Kiss Péternek.

Köszönettel tartozom férjemnek a gyönyörű fotókért, és türelméért, valamint férjem szüleinek, kik a technikai megvalósítást tették lehetővé.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Győrffy György – Az Árpádkori Magyarország történeti földrajza III. kötet, Bp., 1987.
2. Soós Imre – Az egri egyházmegyei plébániák történeti áttekintése. Heves és Külső-Szolnok Vármegye, Bp., 1985.
3. Művészeti Lexikon I. Zádor – Genthon, Akadémiai Kiadó, Bp., 1965.
4. Magyar Írók élete és munkái VI. kötet – Szinnyei József, Bp., 1899.
5. Puskely Mária – Szerzetesek, Zrínyi Nyomda, 1990.
6. Végvári Lajos – Szolnoki művészet 1852-1952., Bp., 1952
7. Egri Mária – A szolnoki művésztelep, Bp., 1977.

SZÓMAGYARÁZAT

Actio Catholica
számára,

Katolikus hitbuzgalmi szervezet hívők a hívők
az egyház céljainak tevékeny támogatására.

Canonica Visitatio

Egyházlátogatási jegyzőkönyv.

érsek
főegyházmegye élén

A római katolikus egyházban a
álló megyéspüspök.

esperes
plébániából álló kerület

Katolikus egyházmegyében több
előjárója.

Historia Domus mindennapjairól.	Így hívják a plébániákon azt a könyvet, amit a mindenkori plébános ír a település
kántor templomi	Szó szerinti jelentése: a Ház Története. Istentiszteletok alatt orgonáló és éneklő alkalmazott.
konzideráció	megfontolás
lizéna függőleges	Homlokzatból falpillérszerűen kiemelkedő tagoló elem.
Oltáriszentség	Kenyér és bor formájában Krisztus teste és vére a katolikus egyházban.
plébánia	Katolikus egyházközség; paplak.
plébános	A plébánia vezető lelkésze.
szentségimádás	Az eucharisztikus (ld.Oltáriszentség) Krisztussal való találkozás sajátos módja.
szervita	A Mária-kultusz ápolására alakult szerzetesrend; ennek a tagja.
Te Deum énekelt	„Téged Istenként dicsérünk” a tedeumkor himnusz kezdőszavai.
tedeum	Hálaadó katolikus istentisztelet.
triduum	Háromnapos lelkigyakorlat.
Veni Sancte himnusz.	„Veni Sancte Spiritus” kezdetű középkori
venisancte iskolákban,	Ünnepélyes tanévnyitó szertartás katolikus

amelyen elénekelték a Veni Sancte-t.